

EEM 207 ELEKTRİK DEVRE LABORATUARI-I

DENEY KİTAPÇIĞI

Hazırlayan:

Doç. Dr. Tuğba Özge ONUR

**BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
MÜHENDİSLİK FAKÜLTESİ
ELEKTRİK-ELEKTRONİK MÜHENDİSLİĞİ BÖLÜMÜ**

ZONGULDAK, 2024

ÖNSÖZ

Hazırlanan bu uygulama notları Elektrik-Elektronik Mühendisliği ikinci sınıf öğrencilerinin Devre Analizi-1 dersi konularına paralel olarak yapılacak çalışmaları içermektedir. Ders içeriğindeki konular:

- Devre Değişkenleri: Akım, Gerilim, Güç ve Enerji
- Devre Elemanları: Elektrik devre elemanları, Elektrik Kaynaklar
- Temel Direnç Devreleri: Kirchoff'un gerilim ve akım yasaları, Seri ve/veya paralel bağlı dirençli devrelerde akım gerilim hesaplamaları
- Devre Analiz Teknikleri: Süperpozisyon, Thevenin ve Norton Teoremleri, Dal ve Çevre Akımları Yöntemi ile Devre Çözümü, Düğüm Gerilimleri Yöntemi ile Devre Çözümü
- Endüktans, Kapasitans ve Karşılıklı Endüktans
- Birinci Dereceden RL ve RC Devrelerinin Tepkileri
- RLC Devrelerinin Doğal ve Basamak Tepkileri

Hazırlanan 11 adet deney ile yukarıda sıralanan konular ile ilgili çalışmalar gerçekleştirilecektir. Bu amaçla PSPICE programı kullanılacaktır.

Öğrencilerin her bir deney için rapor hazırlama kurallarına göre rapor hazırlamaları gerekmektedir. Bu amaçla hazırlanan raporlarda:

- Bir kapak sayfası bulunacak; dersin adı, uygulama numarası ile birlikte raporu hazırlayan grubun numarası ve hazırlayanların imzaları bulunacaktır.
- Raporun bir amacı olacak ve yapılan çalışma açıkça belirtilecektir.
- Deneyde gerçekleştirilen devre PSPICE programı ile simüle edilerek, elde edilen sonuçlar verilecektir.
- Sonuç bölümünde elde edilen sonuçlar yorumlanacaktır.

BAŞARILAR ...

EEM207 ELEKTRİK DEVRE LABORATUARI I LABORATUAR TÜZÜĞÜ

- Laboratuvar dersine geciken öğrenci **kesinlikle** laboratuvara alınmaz.
- Öğrencilerin laboratuvara gelmeden önce o gün yapacakları deneye ait föyü dikkatle okumaları ve varsa deney öncesi hazırlık kısmında **istenen tüm çalışmalarını bireysel olarak yapmış olmaları gerekir**. Deney öncesi hazırlık kısmında istenenler, deneye başlamadan önce görevli öğretim elemanı tarafından incelenecek ve değerlendirilecek ve ön hazırlığı yapmamış öğrenciler **deneye alınmayacaklardır**.
- Ön çalışma, Times New Roman fontu kullanılarak 12 punto ile hazırlanacaktır.
- Deney esnasında öğrenciye deneye ilgili sorular sorulabilir. Bu yoklamaların sonucu ve deneyin yürütülüşü sırasında gösterilen ilgi, başarı ve çalışmalar değerlendirilerek öğrenciye yaptığı her deney için bir not verilir.
- Geçerli mazereti (Devlet Kurumundan Heyet Raporu) olmadan deneye gelmeyen öğrenci o deneyden sıfır (0) almış kabul edilir. Takip eden deneylerden herhangi biri için aynı durumun tekrarı halinde öğrenci laboratuardan **devam alamaz**.
- Deney tamamlandıktan sonra sonuçlar deneyi yürüten görevli Öğretim Elemanına gösterilir ve ancak onayı alındıktan sonra montaj dağıtılır.
- Öğrencilerin deneyleri yaparken deney föylerinde belirtilen adımları ve aşamaları takip etmeleri gerekmektedir. Kendi başlarına içinden çıkamadıkları durumlarda görevli öğretim elemanından yardım istemeleri, gruplar arasında fikir alışverişinde bulunmaması gerekmektedir. Bu nedenle laboratuvarında amaçsızca dolaşmak, başka grupların işine karışmak, yüksek sesle konuşmak ve izinsiz laboratuardan ayrılmak **yasaktır**.
- Deney sırasında alınan sonuçlar ve bunlardan çıkarılan yorumlar deney sonuç çizelgesinde yer alan ilgili kısımlara işlenecektir.
- Yapılan deneye ait raporlar bir hafta sonra teslim edilecektir (laboratuvar çalışması olsun olmasın). Teslim tarihinin herhangi bir şekilde tatile denk gelmesi durumunda ilk iş günü teslim edilmelidir. Geç teslim edilecek raporlar için süre; bir haftadır, ancak bu durumdaki her deneyin RAPOR NOTU **50 puan** üzerinden değerlendirilecektir. **Bir haftalık ek sürede teslim edilmeyen rapor notu sıfır (0) kabul edilecektir**.

Doç. Dr. Tuğba Özge ONUR

İÇİNDEKİLER

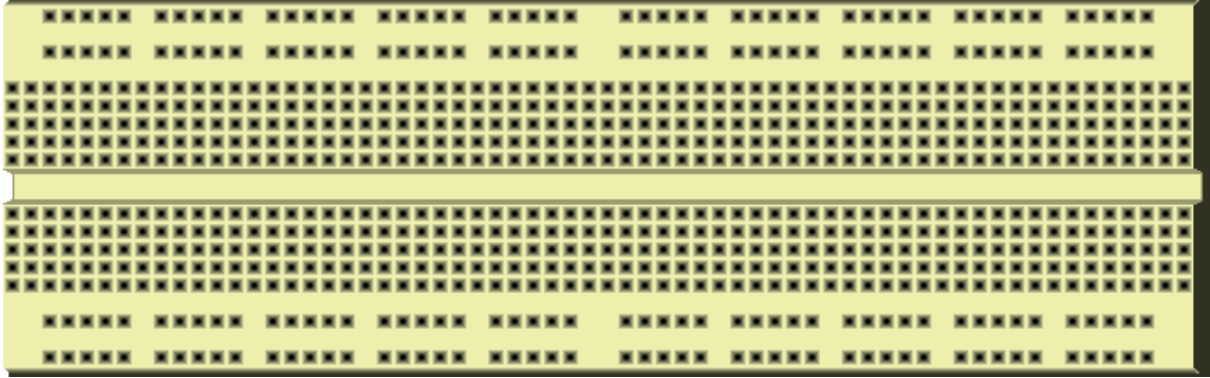
Sayfa No

ÖNSÖZ	2
EEM207 ELEKTRİK DEVRE LABORATUARI I LABORATUAR TÜZÜĞÜ	3
İÇİNDEKİLER	4
LABORATUVARDA KULLANILAN CİHAZLAR	5
LABORATUAR DENEYLERİ.....	36
I. DENEY: Seri ve Paralel Bağlı Direnç Devre Uygulamaları.....	37
II. DENEY: Kirchoff Kanunları ve Doğrusal Dirençler.....	41
III. DENEY: Düğüm Noktası ve Çevre Akımları Analiz Yöntemleri.....	43
IV. DENEY: Devre Teoremleri	45
V. DENEY: Maximum Güç Transferi.....	48
VI. DENEY: RL ve RC Devreleri	50
VII. DENEY: RL ve RC Devrelerinin Doğal Tepkileri	53
VIII. DENEY: RL ve RC Devrelerinin Basamak Tepkileri	55
IX. DENEY: Paralel R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri.....	57
X. DENEY: Seri R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri.....	59
XI. DENEY: R-L ve R-C Devrelerinin Geçici Hal Analizi.....	60

LABORATUVARDA KULLANILAN CİHAZLAR

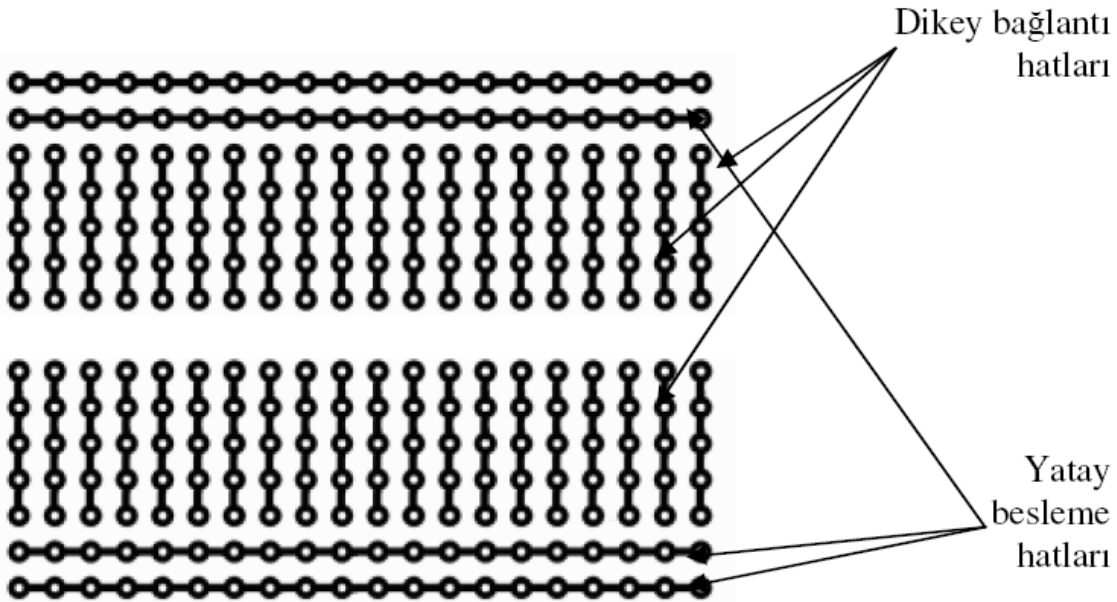
- I. BREADBOARD**
- II. OSİLOSKOP**
- III. DİJİTAL MULTİMETRE**
- IV. FONKSİYON JENERATÖRÜ**

I. BREADBOARDLAR VE YAPILARI

Şekil.1 – Breadboard

Breadboardlar elektronik devre test ve deneylerinde sıklıkla kullanılan bir çeşit birleştirme cihazıdır. En önemli avantajı hiçbir şekilde lehimleme gerektirmemesi, özel alet ve cihazlara ihtiyaç duymamasıdır. Bundan dolayı genellikle amatörler ve yeni başlayanlar tarafından fazlaca el becerisi gerektirmeden kullanılabilirlerdir. Breadboard üzerinde bulunan deliklere devre elemanlarının bacakları ve tel uçları sokularak devreler kurulurlar. Tellerin ve uçların girdiği delikler alttan diğer deliklerle Şekil.2’de gösterildiği şekilde alttan metal parçalar ile kısa devre edilmiştir.

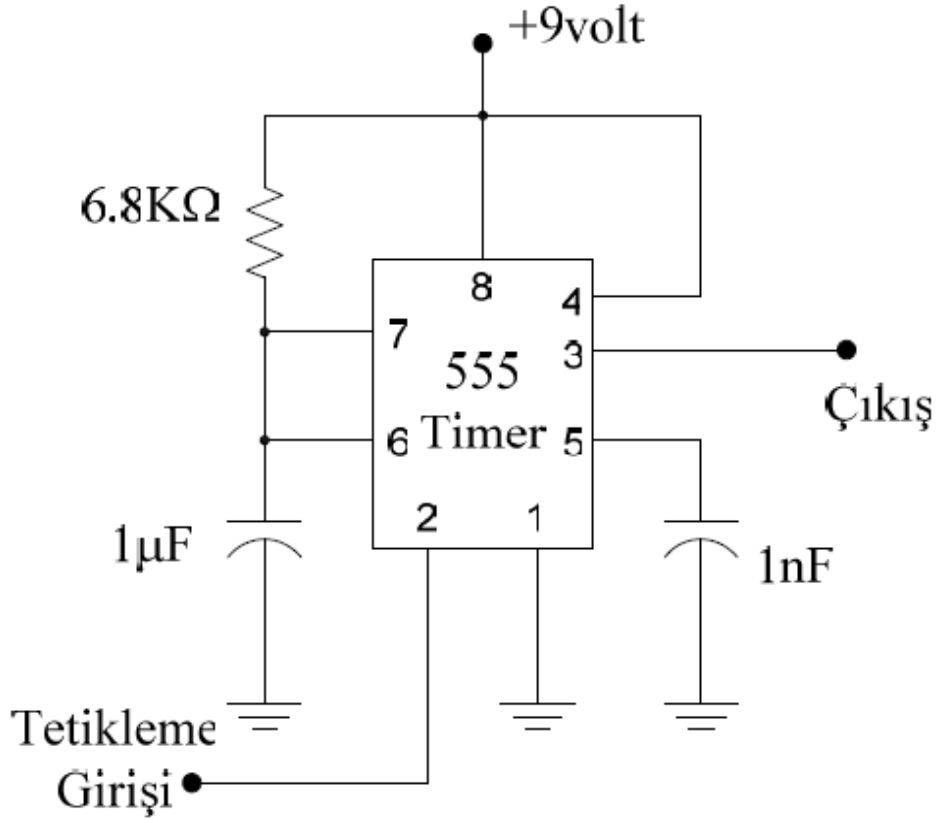

Şekil.2 – Breadboard taban bağlantıları

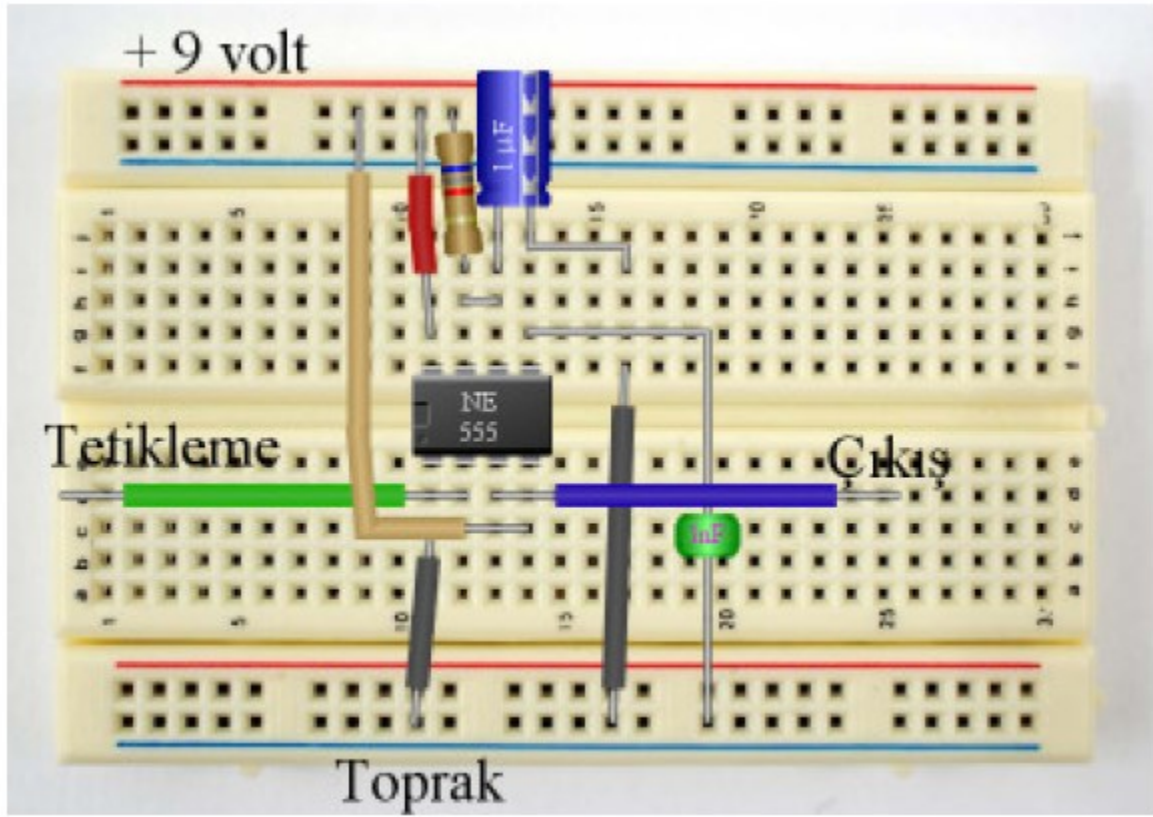
Ortadan ikiye ayrılmış gibi duran breadboardun orta kısmı DIP (Dual In-line Package) ismi verilen tümleşik devre (IC) elemanlarını takmaya elverişlidir. Dikeydeki beşli gruplar alttan bir metal vasıtasıyla kısa devredir. Dolayısıyla her paralel 5li delik sistemi yandaki beşli grup ile açık fakat grup olarak kısa devredirler. Yine altta ve üste yer alan yatay ikili sıralar ise alttan yatay olarak kısa devre edilmiştir. Bu hatlar genellikle besleme gerilimi, toprak vb. gibi devrenin her bölümüne uzanan hatlar için kullanılır. Bundan dolayı güç hattı olarak isimlendirildiği de olur. Bu hatlar çoğu zaman kırmızı ve mavi çizgiyle işaretlenmiştir. Kırmızı genellikle (+) besleme hattı ve mavi ise (-) toprak hattı olarak kullanılır.

Örnek: 555 tek kararlı multi-vibratör.

Devre Şeması:

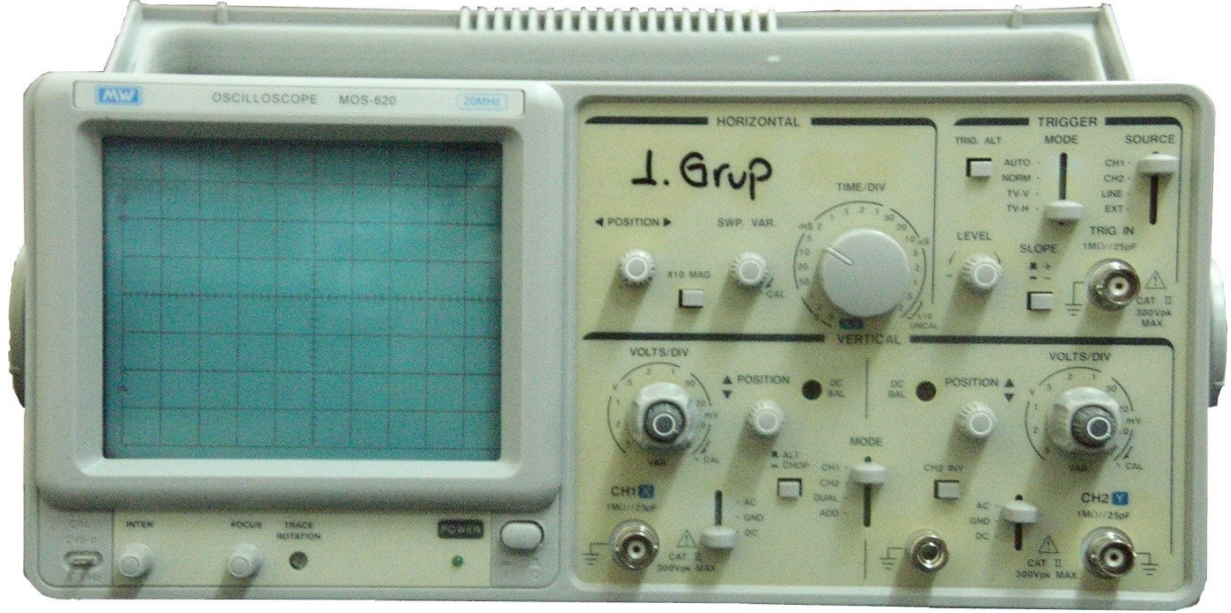
Şekil.3 – 555 Tek kararlı multi-vibratör devresi

Şekil.4 – Şekil.3’teki 555 Tek kararlı multi-vibratör devresinin breadboard üzerinde gerçekleştirilmiş hali.

Yukarıdaki devrede 555 Timer tümleşik devresi DIP pakette imal edilmiştir. $1\mu\text{F}$ kondansatör elektrolitik ve 1nF kondansatör standarttır. Örnek bir breadboard bağlantısı Şekil.4’te gösterilmiştir. Belirtilmesi gereken nokta ise bu bağlantının olabilecek çok sayıda bağlantı şekillerinden yalnızca birini göstermesidir.

II. OSİLOSKOPLAR VE YAPILARI

Osiloskop dört ana bölümden oluşur:

1. DISPLAY
2. HORIZONTAL
3. TRIGGER
4. VERTICAL

- DISPLAY:

BİRİMLER

CAL: Kalibrasyon voltajını ayarlamak için kullanılır.

INTEN: Bir iz veya noktanın parlaklığını kontrol eder.

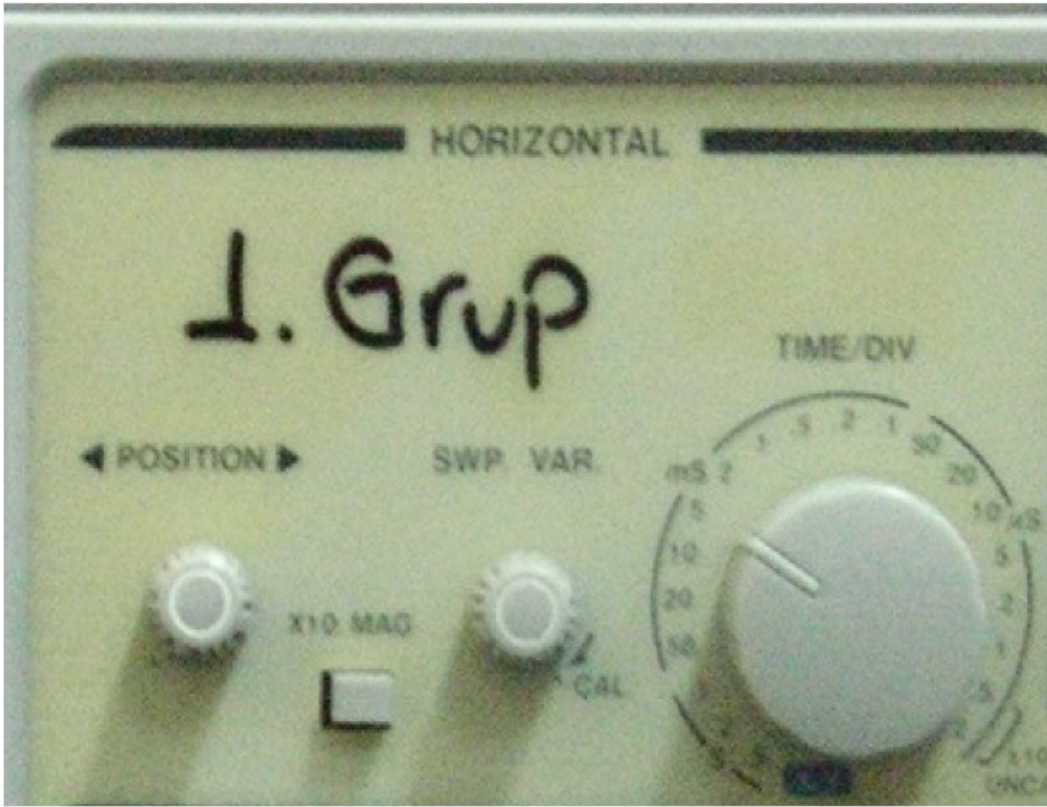
FOCUS : Daha keskin şekiller elde etmek için herhangi bir bölgeyi odaklar.

TRACE ROTATION : Paralel çizgilere yatay dalgaları hizalamak için kullanılan yarı sabit bir potansiyometredir.

POWER LED: Power düğmesine basıldığında yanar. Cihazın çalışıp çalışmadığını gösterir.

POWER : Cihazın güç anahtarıdır. Cihazı çalıştırmak için kullanılır.

- **HORIZONTAL:**

BİRİMLER

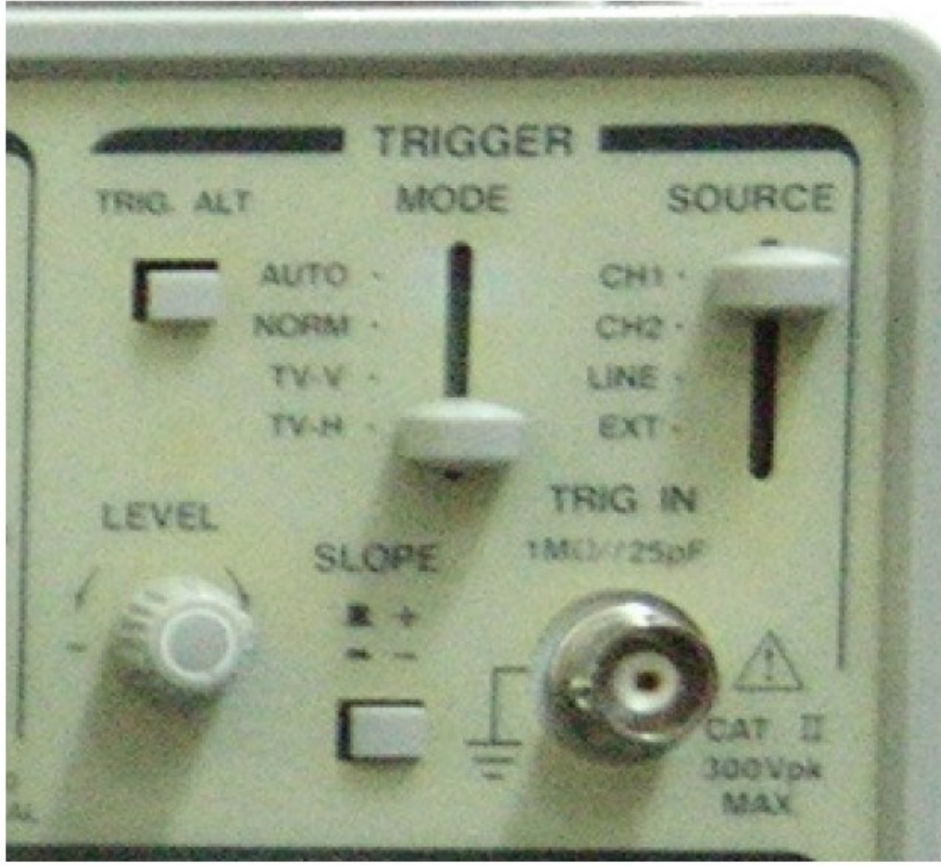
POSITION : Yatay iz kontrol pozisyonunu belirtir.

X10 MAG : Tıklandığında 10 kat büyüme meydana gelir.

SWP. VAR : Bu kontrol CAL olarak çalışır. Yani fabrika kalibre ayarları olarak kullanılır.

TIME/DIV: Süpürme zaman aralıkları 0.2 uS/DN ile 0.5 S/DN arasında 20 kademedey uygulanır.

- **TRIGGER:**

BİRİMLER

TRIGGER MODE: Tetikleme modu seçmeye yarar.

- **AUTO:** Tetikleme sinyalinin olmadığı veya 25Hz değerinden aşağı olduğu durumlarda, süpürme serbest modda çalışır.
- **NORM:** Herhangi bir tetikleme sinyali olmadığına süpürme hazır haldedir.
- **TV-V:** Televizyon sinyallerinin tüm dikey görüntüleri meydana geldiğinde kullanılan ayardır.
- **TV-H:** Televizyon sinyallerinin tüm yatay görüntüleri meydana geldiğinde kullanılan ayardır.

TRIG ALT: VERTICAL MODE düğmesi DUAL veya ADD durumuna ayarlandığı zaman ve SOURCE anahtarı da CH1 veya CH2'ye getirildiğinde, CH1&CH2 içsel tetikleme kaynak sinyali için seçilmiş olur.

SOURCE: İçsel tetikleme kaynak sinyali ve EXT TRIG IN giriş sinyali için kullanılır.

- **CH1:** VERTICAL MODE anahtarı DUAL veya ADD durumuna ayarlandığında içsel tetikleme kaynak sinyali için CH1'i seçer.

- **CH2:** VERTICAL MODE anahtarı DUAL veya ADD durumuna ayarlandığında içsel tetikleme kaynak sinyali için CH1'i seçer.

LEVEL: Senkronize edilmiş sabit bir dalga formu gösterir ve o dalga formu için bir başlangıç noktası ayarlar. (+) yöne çevrildiğinde tetikleme seviyesi dalga formu görüntüsünde yukarı yönde hareket eder. (-) yöne çevrildiğinde tetikleme seviyesi dalga formu görüntüsünde aşağı yönde hareket eder.

TRIG IN: Bu giriş terminali dışarıdan gelen tetikleme sinyali için kullanılır. Bu terminali kullanmak için SOURCE anahtarı EXT pozisyonuna getirilir.

SLOPE: "+" Tetikleme sinyali, pozitif cihette tetikleme seviyesini asarsa, tetikleme meydana gelir. "-" Tetikleme sinyali, negatif cihette tetikleme seviyesini asarsa, tetikleme meydana gelir.

- **VERTICAL:**

BİRİMLER

VOLTS/DIV: Dikey eksen hassasiyetini 5mV /DIV - 5V/DIV arasında değiştirip ayarlamak için kullanılır.

CH1 : CH1'in giriş terminalidir. X-Y işlemi esnasında X eksen giriş terminali olarak kullanılır.

VAR: Hassasiyet ayarıdır. CAL pozisyonuna getirildiğinde hassasiyeti belirtilen değere ayarlar.

AC-GND-DC : Giriş sinyali ile dikey amplifikatör arasında bağlantı modu seçmeye yarayan anahtarlardır.

- AC: AC kavrama
- GND: Vertikal amplifikatör girişi topraklar ve giriş terminalleri bağlantı dışı kalır.

➤ DC: DC kavrama

POSITION: Dikey iz kontrol pozisyonunu belirtir.

ALT/CHOP: Bu anahtar dual moddan kurtarıldığında CH1 ve CH2 girişleri sırası ile görüntülenir. Tersi durumda ise CH1 ve CH2 girişleri eşzamanlı olarak görüntülenecektir.

DC BAL (CH1&CH2): Azaltan denge ayarı için kullanılırlar.

VERTICAL MODE:

- CH1: Osiloskop , sadece CH1 ile tek kanallı işlem yapar.
- CH2: Osiloskop , sadece CH2 ile tek kanallı işlem yapar.
- DUAL: Osiloskop , CH1 ve CH2 ile çift kanallı işlem yapar.
- ADD: Osiloskop , CH1 ve CH2 ile çift kanallı işlem yapar.

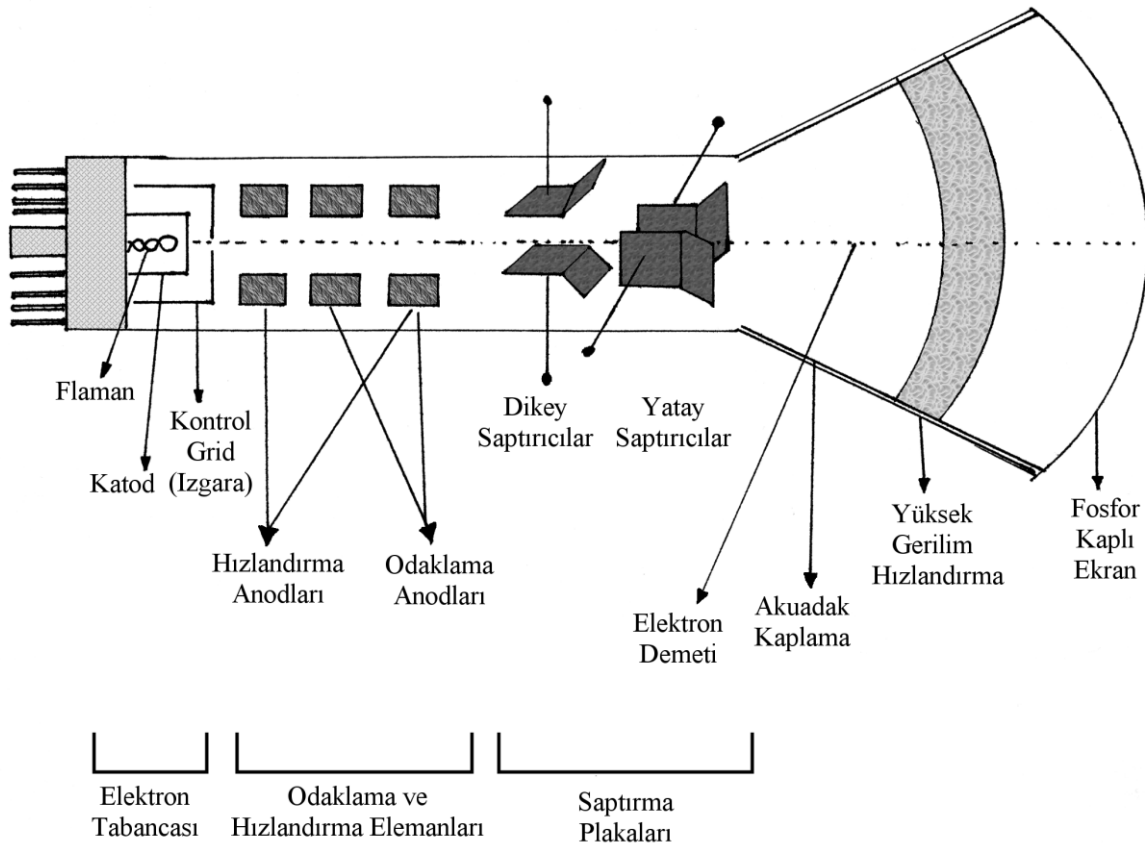
GND: Topraklama terminalidir.

CH1 INV: CH1 sinyalini tersine çevirmek için kullanılır.

CH2 INV: CH2 sinyalini tersine çevirmek için kullanılır.

CH2: CH2'in giriş terminalidir. X-Y işlemi esnasında Y eksenini giriş terminali olarak kullanılır.

Elektronik, elektrik ve bilgisayar devrelerinin çeşitli yerlerinde oluşan dalga şekillerini görmek, ölçmek, zamanlama bilgilerini ölçmek, zamanlama bilgisini elde etmek için kullanılan alete osiloskop denir. Osiloskoplar elektrik biliminin en temel yardımcı elemanlarıdır. Bugün dijitalinden, analoguna, yüksek frekanslı hassaslarına birçok çeşidi bulunan osiloskopların temel parçası katot ışınlı tüp (CRT)'tür.

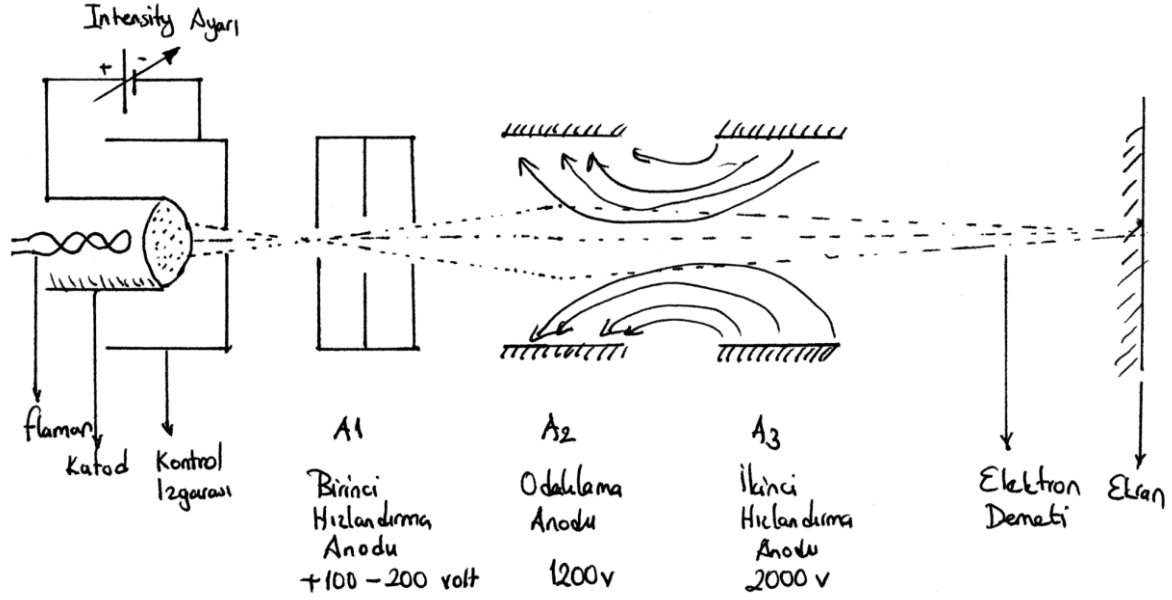
Şekil.5 – Katot ışınlı tüp elemanları

Katot ısınlı tüp osiloskop uygulamalarında sıkça kullanılan bir cihazdır. Günümüzde TV setlerinden, bilgisayar monitörlerine, banka ATM makinalarından, çeşitli reklâm panolarına birçok yerde görsel displey olarak kullanılmaktadır. Sekil.5'te görülen katot ısınlı tüp dört ana parçadan oluşur:

- a) Elektron tabancası
- b) Odaklama ve hızlandırma elemanları

- c) Yatay ve dikey saptırma plakaları
- d) Vakumlanmış cam tüp

Katot Işınlı Tüp :

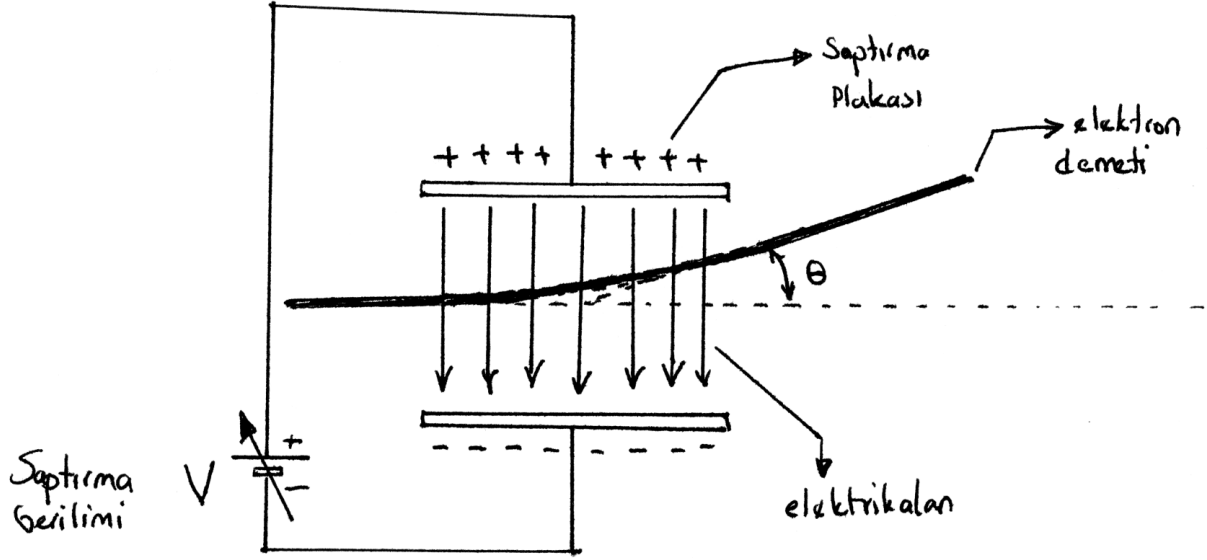

Şekil.6 – Elektron tabancası ve odaklama ve hızlandırma elemanlarının yerleşimi ve fonksiyonları

Elektron tabancası: Şekil.6’da görülen elektron tabancası ve odaklama ve hızlandırma parçalarının ana elemanlarından olan katot nikelden yapılmış üzeri baryum veya stronsiyum oksit kaplanmış silindirik şekilde bir parçadır. Bunun içinden tungstenden veya tungsten alaşımlarından yapılmış imal edilmiş bir flaman vardır. Bu flaman bir ısıtma cihazı olarak iş görür ve katodu ısıtır. Bu ısınma ile birlikte oksit tabakadan elektronlar koparak vakuma çeşitli yönlerde ve hızlarda yayılırlar.

Odaklandırma ve Hızlandırma Elemanları: Katodun önüne kontrol ızgarası denilen ortasında küçük bir delik olan bir eleman konur. Bu eleman elektronların ekranda yoğunlaşmasına yardım ettiği gibi esas görevlerinden biride katottan çıkan elektronların sayısını kontrol etmektir. Izzaraya uygulanan negatif voltajla elektron sayısını azaltılabilir, hatta sıfırlanabilir. Kontrol ızgarasından çıkan elektronlar ilk hızlandırma anodu tarafından hızlandırılır. Bu elektronlar daha sonra ikinci hızlandırma anodu ve odaklama anodu tarafından bir ışın halinde yoğunlaştırılmaya çalışılır. Bu odaklama anodunun kontrolü dışarıdan odaklama (FOCUS) düğmesi ile yapılır.

Böylece elektronlardan bir ısın huzmesi halinde odaklama ve hızlandırma elemanlarından ayrılarak ekrana doğru ilerler.

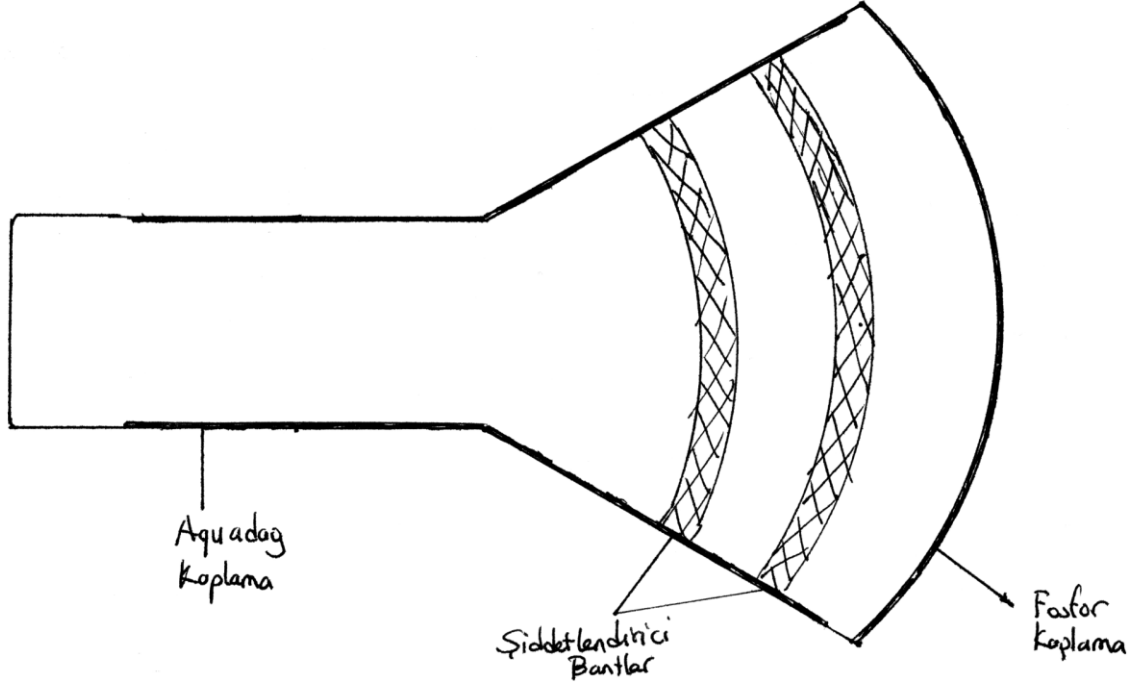

Şekil.7 – Saptırma plakaları

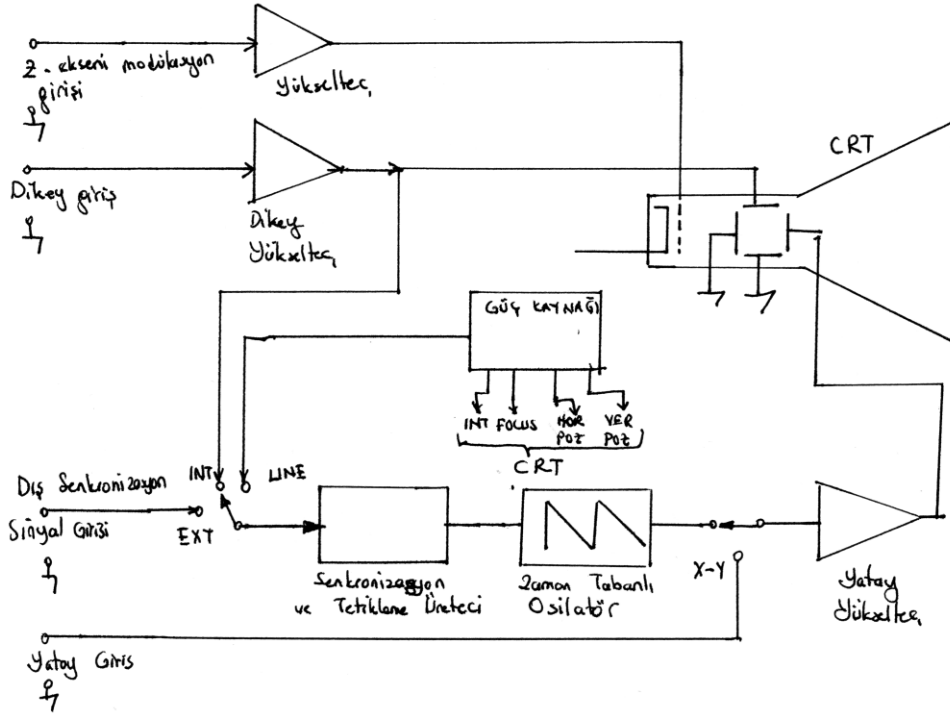
Dikey ve yatay saptırma plakaları: Hızlandırıcı elemanlardan geçen elektronlar, daha sonra Şekil.7’de görülen saptırıcı plakalara gelirler. Bu plakalara uygulanan gerilim ile elektron huzmesi yukarı aşağı ve/veya sağa sola saptırılır. Sapma aşağıdaki şekilde açıklanmıştır. Plakalar arasından geçen elektronlar eksi yüklü olduklarından elektrik alanın etkisi ile elektronlar pozitif yüklü plakaya doğru hareket ederler. Böylece elektronlar saptırma plakalarını terk ettiklerinde normal sıfır eksenlerinden belli bir açıyla sapmış olurlar. Bu sapma miktarı plakalar arasına uygulanan gerilimin değerine ve yönüne bağlı olarak değişir.

Vakumlanmış Cam Tüp: Bütün yukarıda bahsedilen elemanların hepsi Şekil.4’te görülen cam tüpün içinde yer alırlar. Bu elemanlara ek olarak son bir hızlandırma için hızlandırma bantları eklenmiştir. Tüpün ekran kısmı bir çeşit fosfor ile kaplanmıştır. Bu fosfor tabakasına elektronlar çarptığı anda fosfor elektronlardan aldığı enerjiyi ışık enerjisi olarak yayar. Bu da bizim gözümüze ulasan ve bizim gördüğümüz ışık enerjisidir. Bu çarpma sonucu geri gelen elektronları toplayan ve devreyi tamamlaması için katoda geri dönmesi gereken elektronları toplayan aquadag adı verilen materyal tüpün içine kaplanmıştır. Aquadag elektronları toplayarak hem devreyi

tamamlar hem de ekranda elektronların birikmesinin önüne geçerek tütün normal işleme devam etmesini sağlar.

Şekil.8 – Vakumlu cam tütün ve ek yapılar

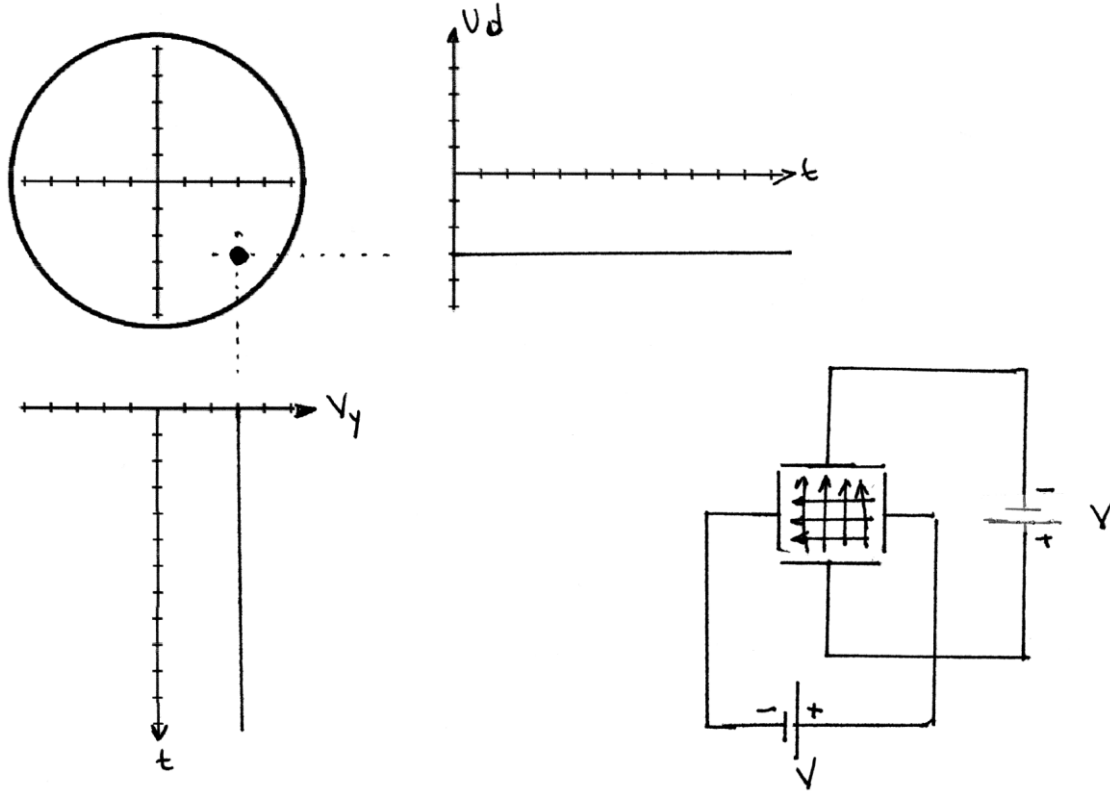

Şekil.9– Basit osiloskop blok diyagramı

Fosfor kaplamaya çarpan elektronlar fosforun bir süre ışınmasını sağlarlar. Bu fosfordaki ısıma elektronlar çarpması kesilse bile bir süre devam eder. Bu olaya ısıma kalıcılığı denir. Bu ısıma kalıcılığı fosfor kaplama cinsine göre değişir ve bunun seçimi tüpün çalışma frekansına bağlı olarak yapılır. Alçak frekanslarda kalıcılık birkaç saniyeye kadar uzarken yüksek frekanslarda birkaç mikro saniye ile sınırlıdır. Buna ek olarak fosfor kaplamanın cinsine bağlı olarak ışımının rengi yeşil, amber rengi, vs. olabilir.

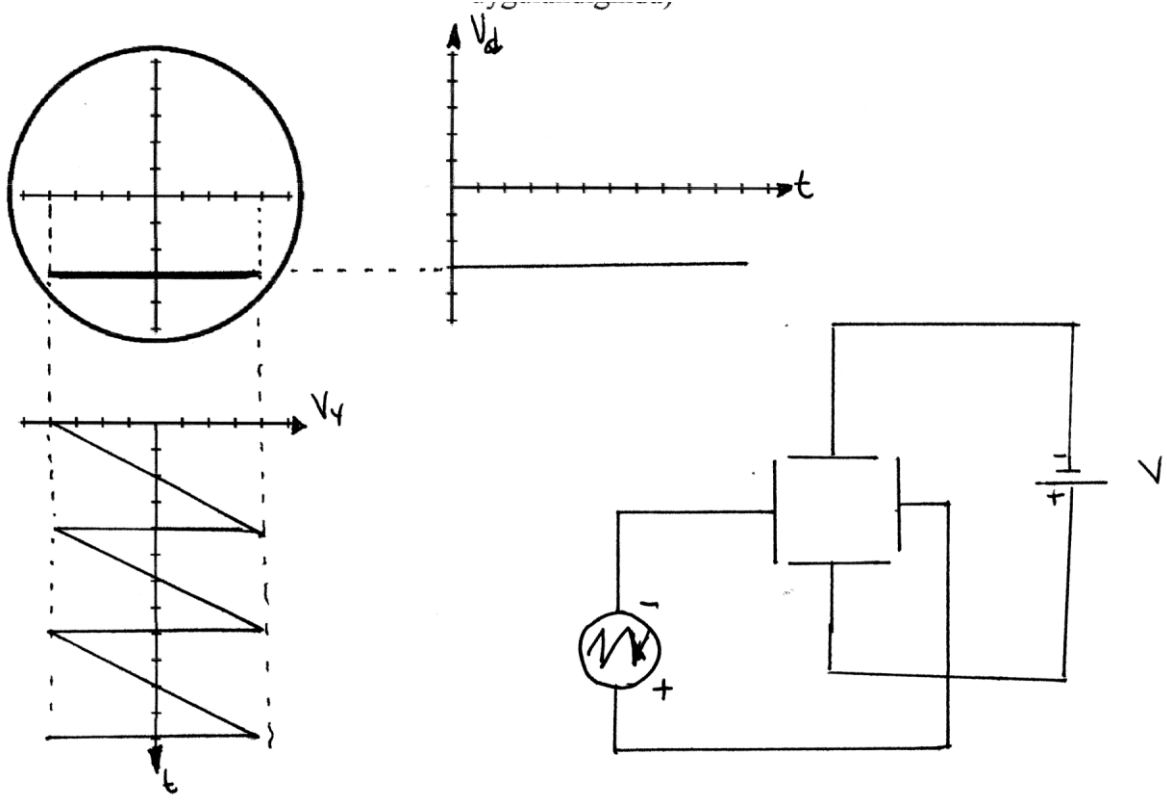
Osiloskop ile Saptırma ve Tarama İşlemi:

Yatay ve dikey saptırma plakalarına gerilim uygulayarak elektron demetini saptırabileceğimizi önceden not etmiştik. Şimdi ise bu durumda ekrana vuran elektronların ekranda nasıl görüntü oluşturduğunu izah etmeye çalışacağız. Eğer dikey plakalara yukarı doğru negatif ve yatay plakalara sağa doğru pozitif gerilim uygulayalım. Bu durumda elektron demeti sağa ve aşağıya doğru sapacaktır. Bu huzme ekranda aşağı sağda görülen Şekil.10'daki noktayı oluşturur.

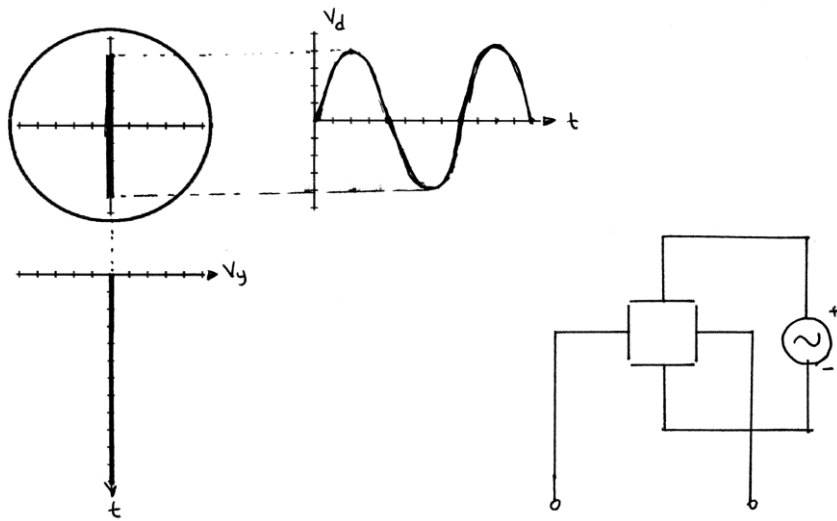

Şekil.10– Osiloskop ekranında sabit noktanın görülmesi (Saptırıcıların her ikisine de sabit DC gerilim uygulandığında)

Eğer yatay saptırıcılara testere dişi şeklinde ki yatay tarama dalgasını uygulanırsa bu durumda bir sonraki şekildeki görülen düz çizgi ortaya çıkacaktır. Bu da aslında eğer y eksenini zaman eksenini olarak alınırsa Şekil.11’de bir DC gerilim kaynağının zamana bağlı ürettiği değişmeyen gerilimi göstermektedir.

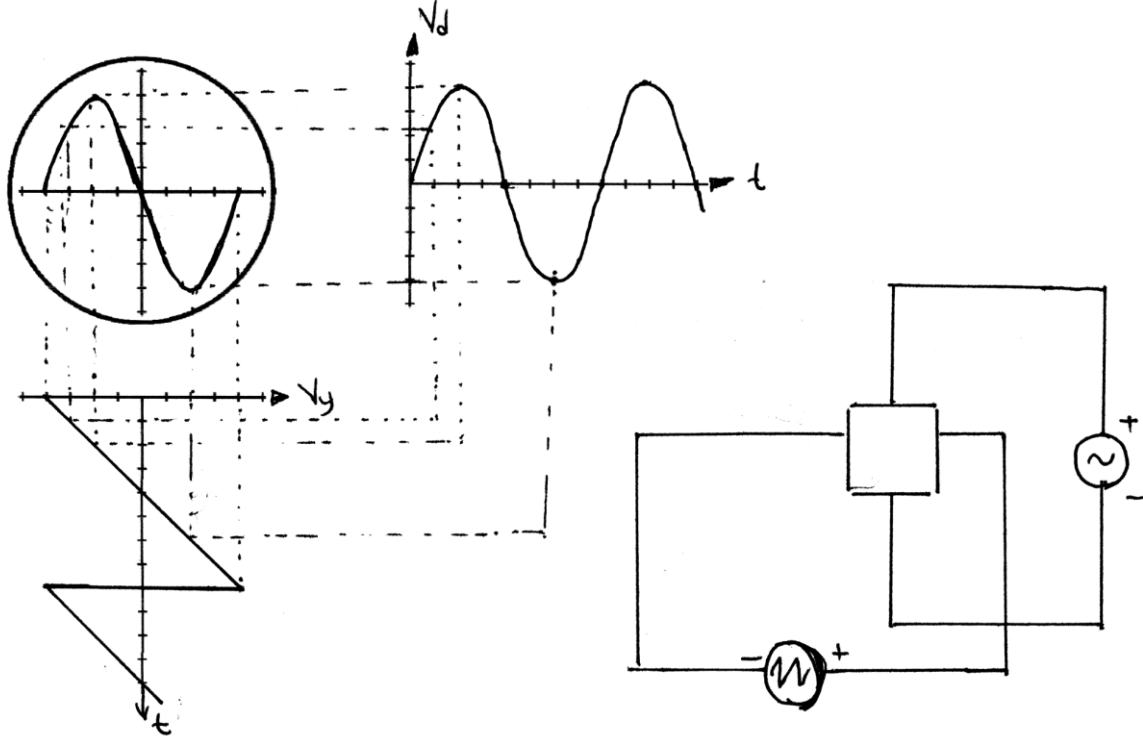

Şekil.11- Osiloskop yatay saptırıcılarına tarama sinyalinin uygulanması

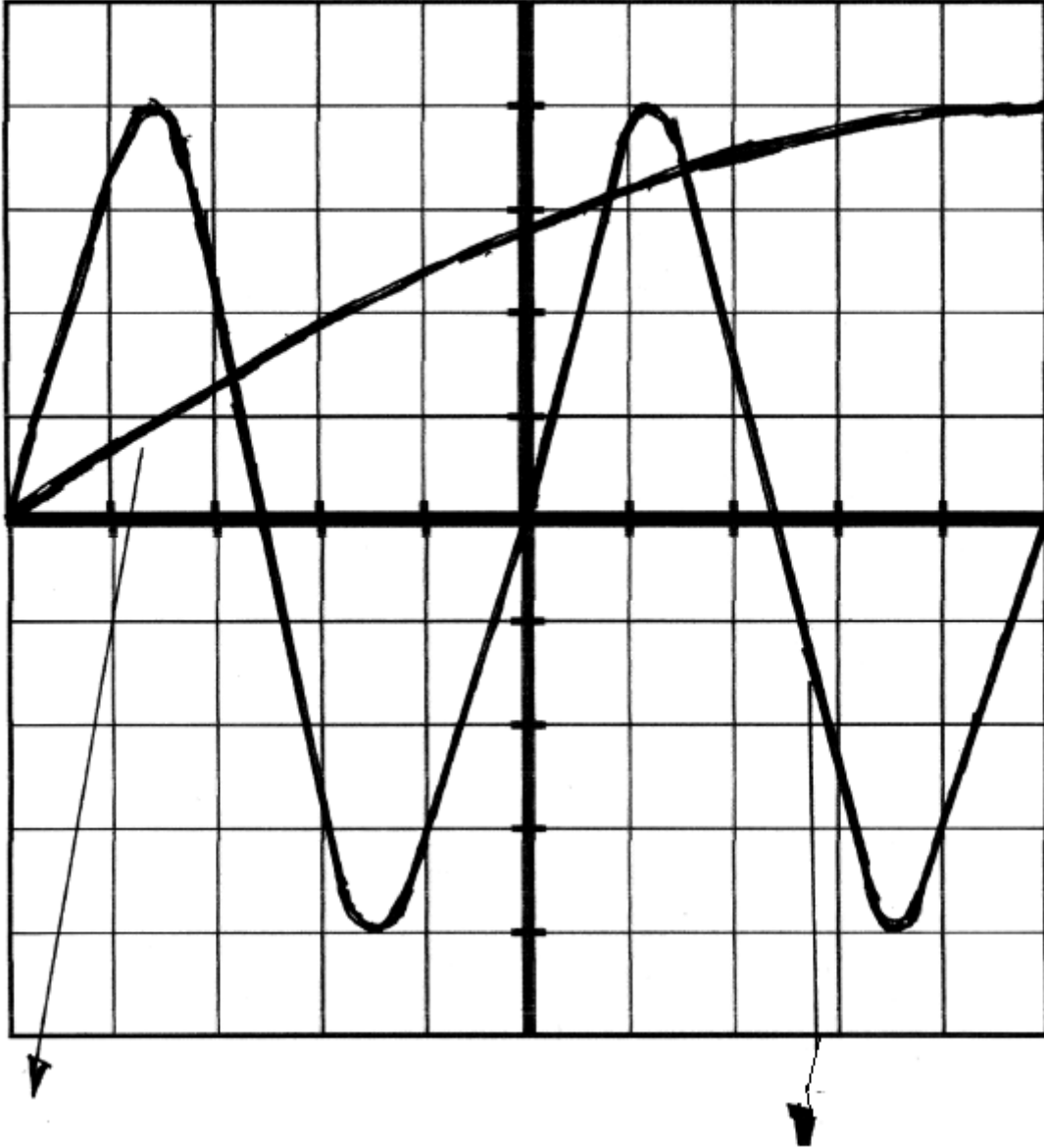
Şekil.12-Osiloskop dikey saptırıcılarına sinüzoidal sinyalinin uygulanması

Şimdi tekrar başa dönelim. Eğer bu sefer yatay saptırıcı ya hiçbir gerilim uygulanmaz fakat dikey girişlere bir sinüs dalgası uygulanırsa görüntü sol yukarıdaki gibi dikey bir çizgi olarak karşımıza çıkacaktır. Bir sonraki aşamada frekansı ve faz açısı yatay testere dişi tarama sinyali ki bu sinyal aynı zamanda süpürme sinyali olarak da adlandırılır eşit bir sinüzoidal dalgayı dikey girişe uygulanırsa sonuç Şekil.13'teki gibi olur.

Şekil.13-Osiloskop dikey saptırıcılarına sinüzoidal yatay saptırıcılarına testere dişi sinyalinin uygulanması

Böylece bu yöntemi kullanarak, dalga şekli ekrana taşınmış olur. Ekranda Y (Dikey) eksen sinyalin genlik eksen, X (Yatay) eksen sinyalin zaman eksen olarak görülür. Eğer yatay süpürme sinyalinin frekansları farklı olmuş olsa idi ekrandaki şekiller Şekil.14'teki gibi görülecekti. Bu şekillerden anlaşılacağı üzere frekans ayarı ile oynayarak yatay eksende zaman aralığı izafi olarak değiştirilebilir.

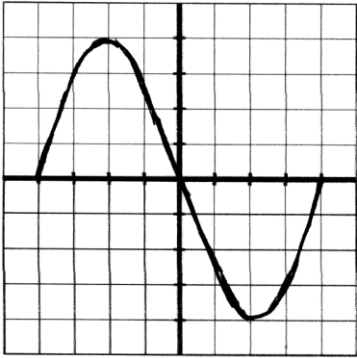
Tarama Frekansı Düşük Tetikleme Yerinde
(Tarama Başlangıç Noktası ile Sinyalin
Başlangıç Noktası Aynı)

Tarama Frekansı giriş sinyalinin iki katı
(Tarama Başlangıç Noktası ile Sinyalin
Başlangıç Noktası Aynı)

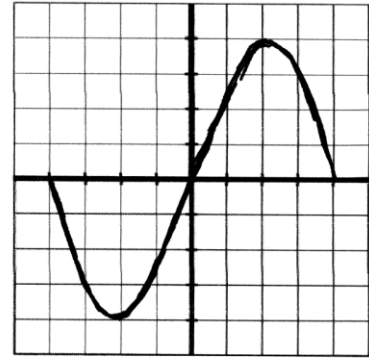
Şekil.14-Tarama frekansının etkileri

Senkronizasyon ve Tetikleme

Osiloskop ekranında durağan bir sinyalin görünmesi için dikey girişe uygulanan sinyalle yatay girişe uygulanan sinyalin senkronize olması gerekir. Bunun sağlanması için özel tetikleme (triggering) devreleri kullanılır. Şimdi giriş sinyali ile yatay tarama sinyalinin senkronize olmaması durumunda ne olduğunu inceleyelim. Eğer senkronizasyon kaybı var ise ekrandaki sinyal durumuna göre sağa veya sola kayabilir. Bazen bu o kadar kötüdür ki ekranda nasıl bir şekil olduğu bile belli olmaz. Senkronize olmamış sinyalde her tarama sinyali giriş sinyalinin bir başka noktasında başlayacak ve kayma görüntüsü ortaya çıkacaktır. Bu nedenden dolayı ekranda durağan bir dalga elde etmek için girişe uygulanan periyodik dalganın hep aynı değerinde taramaya başlanmalıdır. Bunun için tetikleme (triggering) devreleri yapılmış ve TRIGGER ayar düğmeleri ve seçme komütatörleri konmuştur. Osiloskopta taramayı senkronize olarak sağlamak için 3 – 4 adet seçme konumu bulunur. Bunlar genelde INT+ (INT-), LINE ve EXT olarak adlandırılır. INT + ve INT –’de osiloskop kendi içinde tarama sinyalini dikey giriş sinyalinden üretirken, LINE seçeneğinde şebeke gerilimini kullanarak şebeke frekansında, EXT’te ise dışarıdan verilen bir senkronizasyon sinyali kullanılarak tarama sinyali üretilir. INT+ ‘de osiloskop kendi içinde ekrandaki t zaman taksimatına uygun olarak giriş sinyalinin artarken (INT –’de azalırken) başlatılır. Bu durumda görüntü INT + ve INT – için Şekil.15’teki gibi olur.

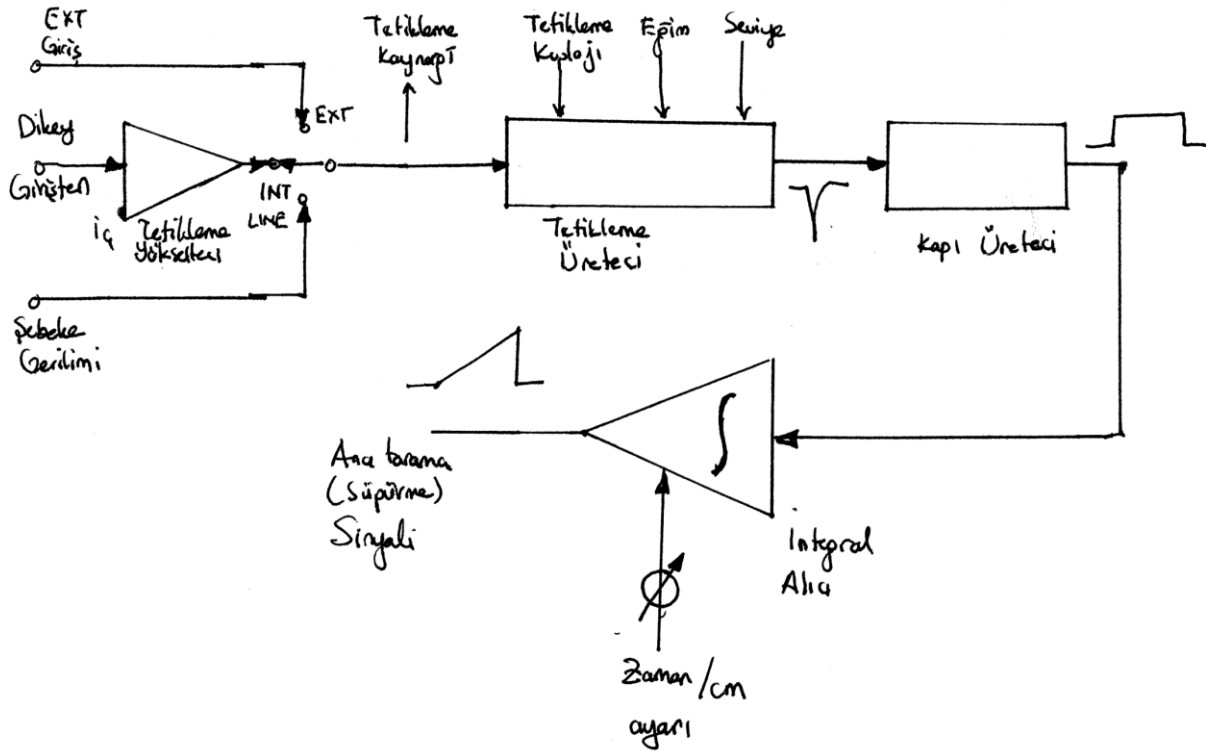

INT +

INT -

Şekil.15-Tetikleme eğim seçimi etkileri

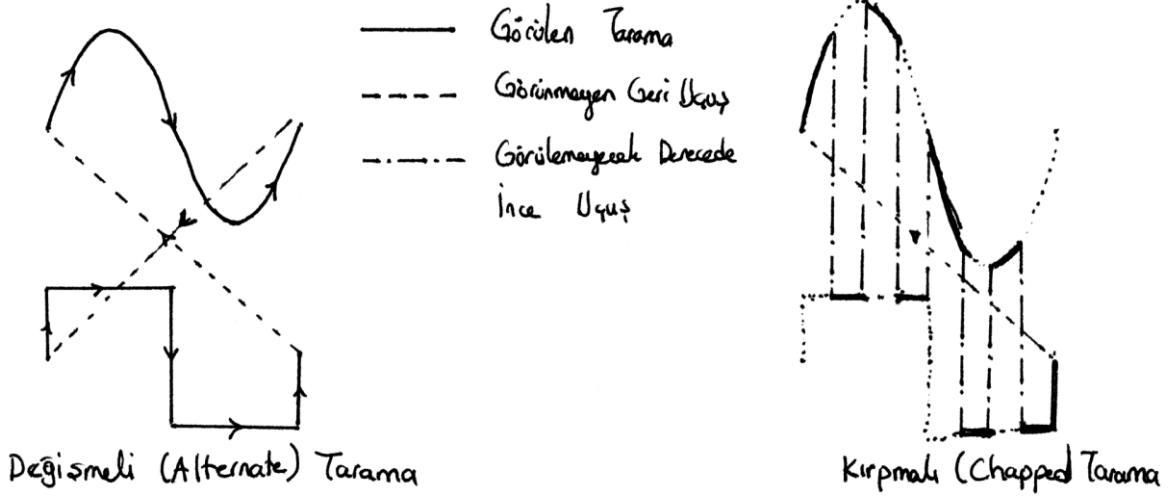

Şekil.16-Örnek bir tetikleme devresi blok şeması

Herhangi bir kaynaktan gelen tetikleme sinyali çeşitli kıstaslara göre (başlangıç noktası, eğim, seviye, vb.) giriş sinyalinin belirli yerinde bir dar vuru üretilir. Bu kapı üreticinde gerekli tarama zamanına uygun geniş bir vuru üretilir. Bu vuru zaman/cm komütatöründeki ayar göz önüne alınarak entegral alıcıdan geçirilerek testere dişli ana tarama sinyali üretilir.

Çok İzli Çalışma

İki adet sinyali aynı anda ekranda görmek için ya iki adet elektron tabancası olan bir tüp ya da bir elektron tabancalı fakat çeşitli devreler vasıtasıyla değişmeli veya kırpmalı yollarla iki sinyali aynı anda göstermeye ayarlanmış bir osiloskop kullanılmalıdır. İlk seçenekteki osiloskop daha önceki yöntemle ayrı kanallar için ayrı elemanlara sahipken ikinci seçenekte çeşitli devreler vasıtasıyla ayarlamalar yapılır. Değişmeli yöntem de ekranda önce birinci sinyal taranır. Daha sonra ikinci sinyal taranır ve sonra tekrar birinci sinyal taranır. Tarama aralarında ekran karartılır. Kırpmalı yöntemde ise giriş sinyalleri tamamen taranmaz. Onun yerine ilk önce birinci sinyalden bir kısım gösterilir, hemen ardından ikinci sinyalden bir kısım gösterilir, daha sonra ilk sinyale geri dönlür. Sinyal parçalı olarak ekranda görünmesine rağmen kırpma hızlı olduğu için bu parçalanma fark edilmez.

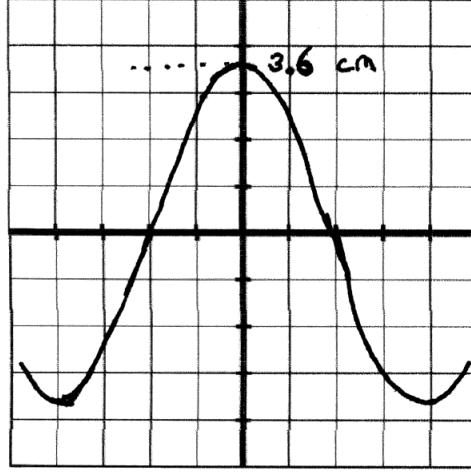
Şekil.17-Tarama modları

Kırpmalı tarama modunda her iki sinyal için aynı tarama sinyali kullanıldığı için her iki sinyal arasındaki faz farkını görmek mümkünken, değişmeli tarama modunda tetikleme devresi her iki sinyal içinde farklı tetikleneceğinden faz farkı görülmeyebilir. Bu yüzden bazı osiloskoplarda herhangi bir kanaldan gelen yalnızca bir sinyal için tetikleme seçme düğmesi vardır. Bu durumda tetikleme yalnızca o kanaldan gelen sinyal için yapılacağından ekranda faz farkını görmek mümkün olacaktır.

Osiloskop ile Gerilim Ölçmek

Kalibrasyonlu osiloskoplarla giriş sinyalinin genliği, frekansı, zamanlama değerleri, faz açıları, DC ve AC bileşenlerinin değerleri gibi ölçmeler kolayca yapılabilir. Osiloskopla genlik ölçerken osiloskobun ekran taksimatından faydalanacağız. Bu ölçmeyi yaparken aynı zamanda kullanılan kanalın (volt/cm) veya (volt/div) komütatörüyle seçtiğimiz değeri de hesaba katacağız.

Örnek.1: V/cm fonksiyon düğmesi 0.1 v/cm konumunda olan sinyalin tepe değerini (V_p) bulunuz.

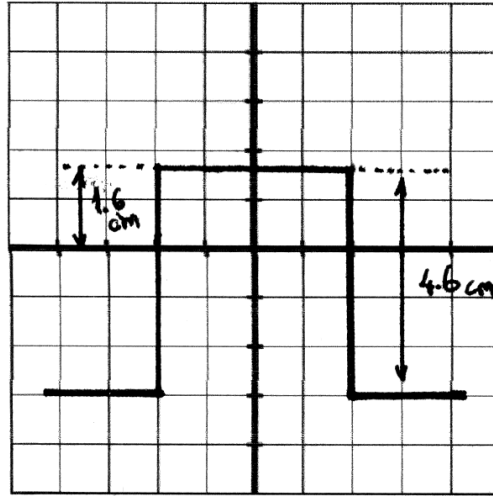

Tepe değeri ekrandan 3.6 cm ölçülmüş olsun. Bu durumda gerçek V_p değeri

$$V_p = \text{Völçülen} \times \text{V/cm değeri} = 3.6 \text{ cm} \times 0.1 \text{ v/cm} = 0.36 \text{ v} = 360 \text{ mv}$$

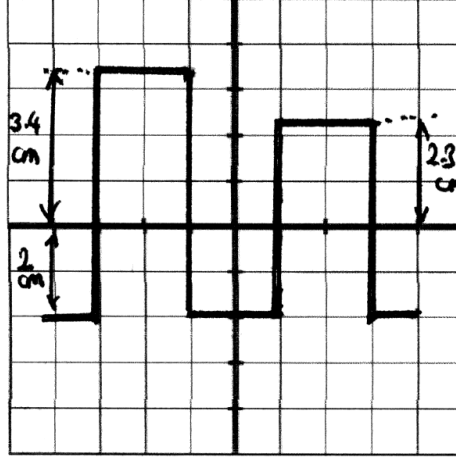
Eğer V/cm komütatörü 1 v/cm ise V_p 3.6 volt olacaktı.

Örnek.2: Vurunun genliğini tepeden tepeye hesaplayınız. (V/cm seçeneği 1 v/cm)

$$V_{p-p} = 4.6 \text{ cm} \times 1 \text{ v/cm} = 4.6 \text{ v}$$

Örnek.3: Birinci ve ikinci vuru genlikleri arasındaki farkı hesaplayınız. (V/cm seçeneği 10 v/cm)

$$\text{Birinci vuru genliği} = (3.4 + 2) \times 10 = 5.4 \times 10 = 54 \text{ v}$$

$$\text{İkinci vuru genliği} = (2.3 + 2) \times 10 = 4.3 \times 10 = 43 \text{ v}$$

$$\text{Vuru genlikleri farkı} = 54 - 43 = 11 \text{ v}$$

Örnek .4: Sinüzoidal dalga formu osiloskopta dikey duyarlılık (V/cm) ayarı 5 v/cm'de iken tepeden tepeye 6.4 cm ölçülmüştür. Etkin değeri (V_{rms}) hesaplayınız.

$$V_{p-p} = 6.4 \text{ cm} \times 5 \text{ v/cm} = 32 \text{ v}$$

$$V_p = V_{p-p} / 2 = 16 \text{ v}$$

$$V_{rms} = V_p / \sqrt{2} = 0.707 V_p = 0.707 \times 16 \text{ v} = 11.31 \text{ v}$$

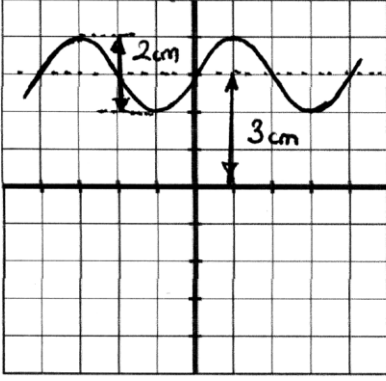
Örnek.5: Sinüzoidal tipli bir sinyalin tepe gerilimi 15v'tur. Bu sinyalin dikey duyarlılık (V/cm) 10 v/cm'de tepeden tepeye kaç cm ölçülmelidir?

$$V_p \text{ okuma} = 15 \text{ v} \times 1 \text{ cm} / 10 \text{ v} = 1.5 \text{ cm}$$

$$V_{p-p} = V_p \text{ okuma} \times 2 = 1.5 \times 2 = 3 \text{ cm}$$

Giriş Modları; DC, AC ve GND

Birçok osiloskopta giriş seçeneği düğmesi DC, AC ve 0 (GND veya GD) olarak işaretlenmiştir. 0 veya GND seçeneğinde girişe otomatikman 0 volt uygulanır ya da diğer bir manasıyla giriş şaseye bağlanır. Bu izin dikey konumunu kalibre içindir. AC konumunda ise girişten gelen sinyalin DC bileşeni atılarak (sinyalin ortalama değeri sıfıra çekilerek) ekranda görülür. DC konumda ise giriş sinyalinin DC bileşeni atılmadan ekranda gösterilir.

DC giriş modu (1 v/cm)

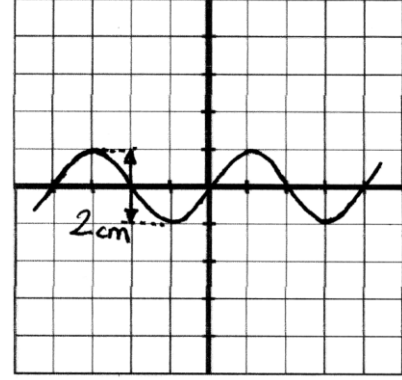
Bu sinyalin DC bileşeni

$$V_{dc} = 3 \text{ cm} \times 1 \text{ v/cm} = 3 \text{ v}$$

Bu sinyalin AC bileşeninin

V_{p-p} değeri

$$V_{p-p} = 2 \text{ cm} \times 1 \text{ v/cm} = 2 \text{ v}$$

AC giriş modu

Bu sinyalin DC bileşeni

$$V_{dc} = 0 \text{ cm} \times 1 \text{ v/cm} = 0 \text{ v}$$

Bu sinyalin AC bileşeninin

V_{p-p} değeri

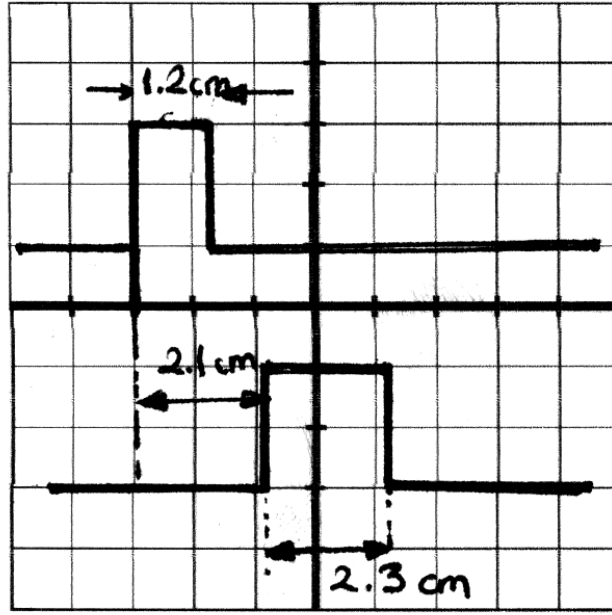
$$V_{p-p} = 2 \text{ cm} \times 1 \text{ v/cm} = 2 \text{ v}$$

Hem DC hem AC bileşeni ölçmek istiyorsak bu sadece AC veya sadece DC girişli bir osiloskop ile yapabileceğimiz bir ölçme değildir. Yalnızca AC girişli bir osiloskoptan DC bileşen ölçmek imkânsızdır. Her ne kadar DC girişli bir osiloskoptan AC bileşen ölçülebilirse de, AC ve DC giriş modlarının farklı olmasının yararı su örnekte açıkça görülebilir. Eğer DC bileşen AC bileşene oranla oldukça yüksek bir değerde ise örneğin DC bileşen 80 v ve AC bileşen 4 v tepeden tepeye ise 20 v/cm konumunda DC bileşeni ölçebiliriz fakat AC bileşeni hassas bir şekilde ölçmemiz mümkün değildir. AC bileşeni ölçmek için giriş seçeneği AC 'ye alınır ve v/cm komütatörü de 1v/cm konumuna getirilirse AC bileşen fark edilerek hassas bir ölçüm yapılabilecektir.

Osiloskopa Zaman Ölçümü

Osiloskobun zaman ölçümlerinde kullanılan komütatörü yatay duyarlılık (Time/div veya Time/cm) komütatörüdür. Bu komütatör ayarları aracılığıyla hassas zaman ölçümleri yapılabilir.

Örnek .6 :

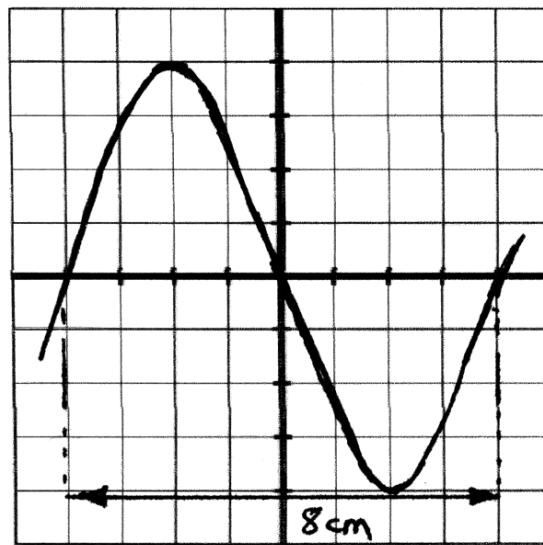

Time/cm 20 msn/cm için ilk vurunun genişliği $t = 1.2 \times 20 = 24$ msn. İkinci vurunun genişliği $t = 2.3 \times 20 = 46$ msn ve birinci ve ikinci vurur arasındaki zaman farkı $t = 2.1 \times 20 = 42$ msn

Frekans Ölçümleri:

Osiloskop ekranında periyodik dalganın bir periyodunun uzunluğu ölçülebilirse buradan $f=1/T$ formülünden sinyalin frekansı hesap edilebilir.

Örnek .7:

20 $\mu\text{sn/cm}$ için periyot

$$T = 8 \text{ cm} \times 20 \mu\text{sn/cm} = 160 \mu\text{sn}$$

$$f = 1 / T = 1 / 160 \mu\text{sn} = 6.25 \text{ KHz}$$

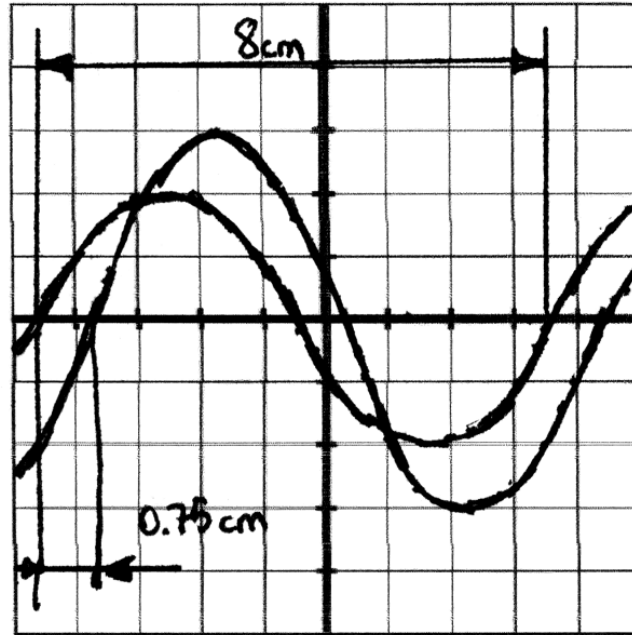
Faz Farkı Ölçümü:

Frekansı eşit olan iki dalganın faz farkı osiloskop ekranından

$$\frac{\text{Bir Periyod için Toplam Uzunluk}}{360^\circ} = \frac{\text{Faz Farkının Uzunluğu}}{\Theta \text{ (Faz Farki)}}$$

formülünden hesaplanır.

Örnek .8:

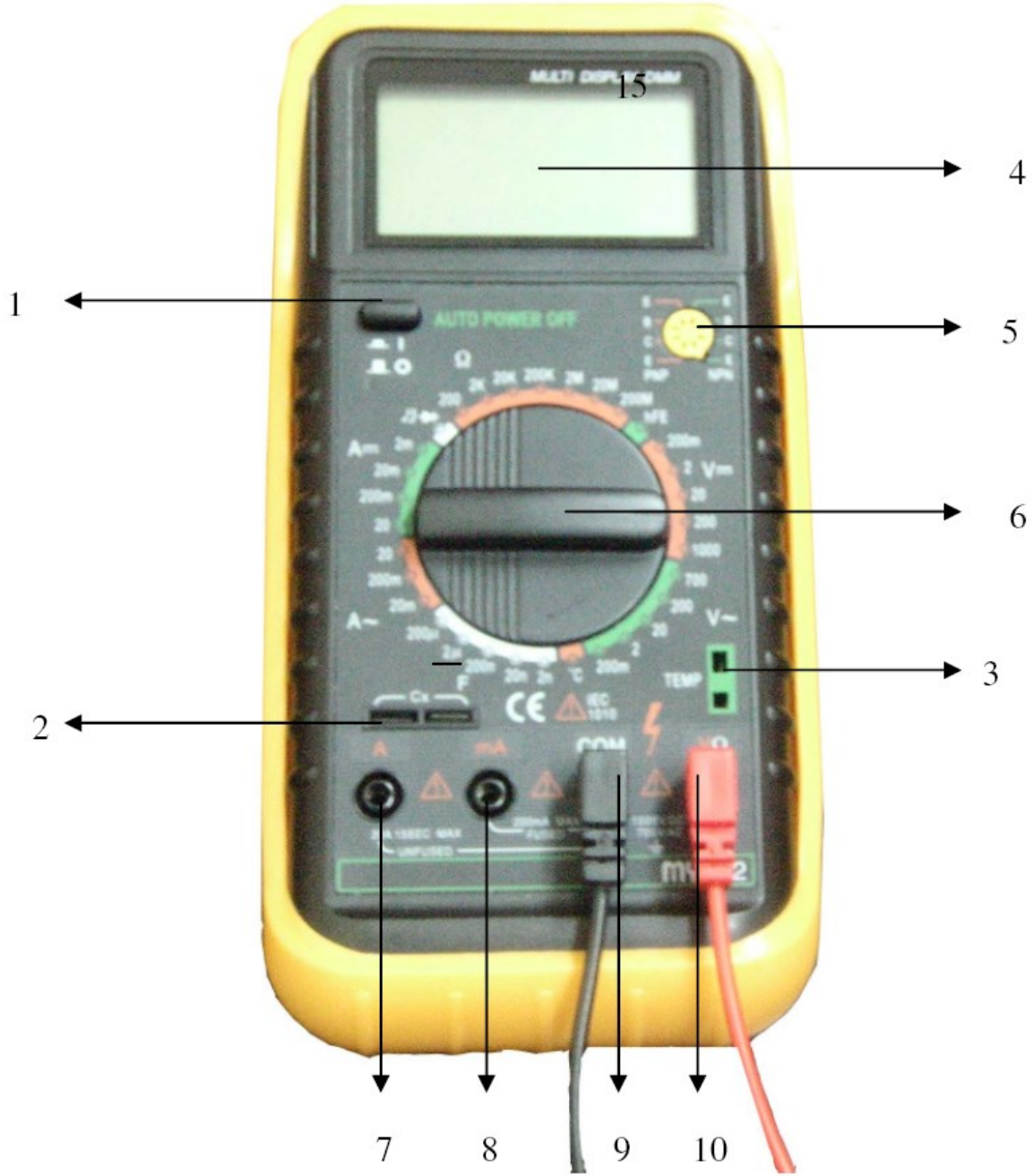

Formülü kullanarak

$$8 \text{ cm} / 360^\circ = 0.75 / \Theta$$

$$\Theta = 360^\circ \times 0.75 / 8 = 33.75^\circ$$

III. DİJİTAL MULTİMETRE

BİRİMLER

- (1) Güç anahtarı
- (2) Kapasite ölçme soketi
- (3) Isı ölçme soketi
- (4) Lcd ekran

(5) Transistör ölçme Soketi

(6) Komütatör

(7) Giriş jakı A

(8) Giriş jakı mA

(9) Giriş jakı com

(10) Giriş jakı V

Power:

Bu butona basıldığında devreye güç verilir ve makine açılır. Batarya ömrünü uzatmak için , Auto power off fonksiyonu vardır. Alet 40 dk içinde otomatik olarak kapanır. Aleti tekrar açmak için iki kez power tusuna basılır.

Kapasite ölçme soketi:

Kondansatörlerin kapasite değerlerini ölçmek için kullanılır.

Isı ölçme soketi:

Ortamin ısisını ölçmek için kullanılır.

Lcd ekran :

Yapılan ölçümlerin değerlerini dijital olarak gösterir.

Transistör ölçme Soketi:

Transistörlerin test değerlerini ölçmek için kullanılır.

Komütatör:

Cihazımızda 32 aralık ve farklı fonksiyonları var. Komütatör fonksiyonları ve farklı aralıkları seçmek için kullanılır.

Giriş jakı A:

Ölçüm sırasında akım birimi amper kademesindedir.

Giriş jakı mA:

Ölçüm sırasında akım birimi miliamper kademesindedir.

Giriş jakı com:

Kullanım sırasınca siyah prob buraya takılı olmalıdır.

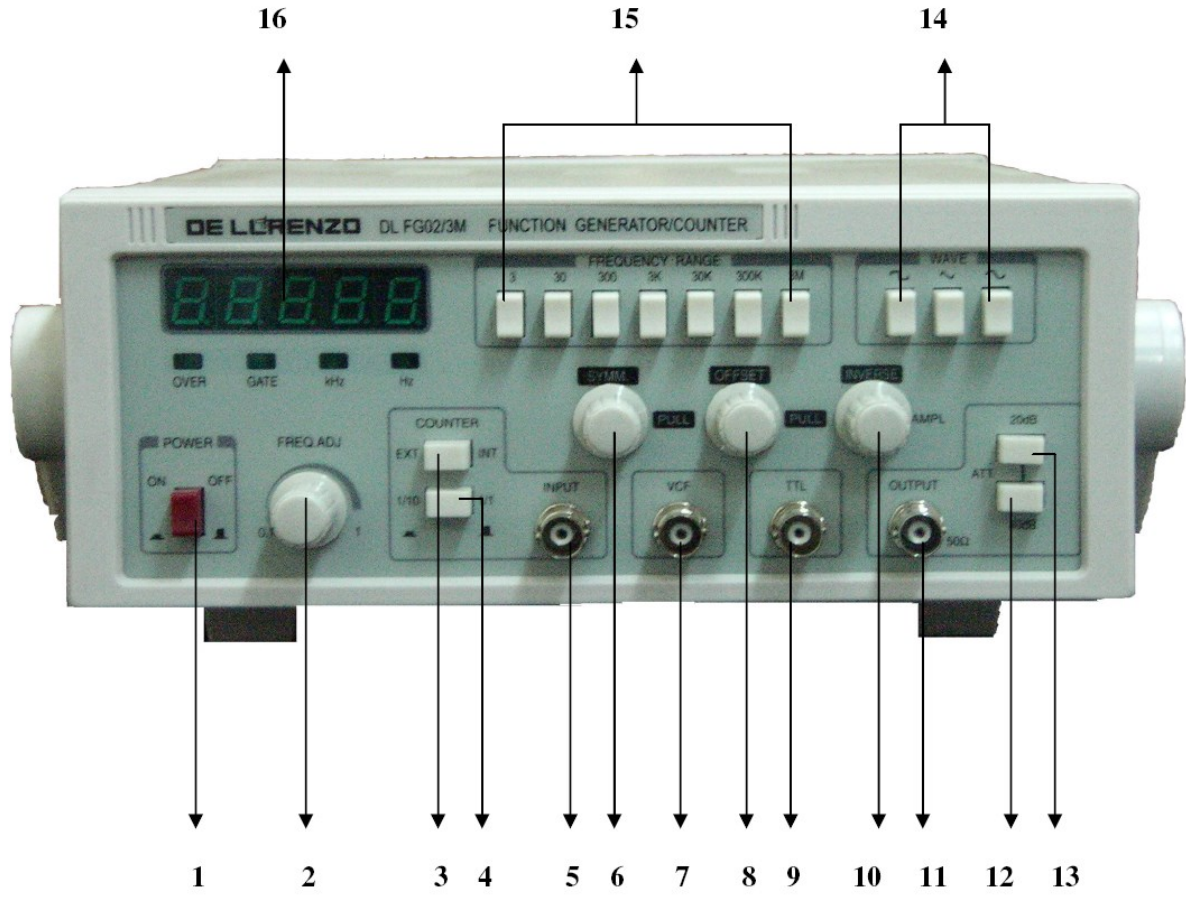
Giriş jakı V :

Seçilen fonksiyona bağlı olarak kırmızı prob buraya bağlanır.

CİHAZIN FONKSİYONLARI:

- DC ve AC VOLTAJ ÖLÇÜMÜ
- DC ve AC AKIM ÖLÇÜMÜ
- DİRENÇ ÖLÇÜMÜ
- KAPASİTE ÖLÇÜMÜ
- DİYOT VE TRANSİSTÖR TESTİ
- SESLİ SÜREKLİLİK TESTİ
- ISI ÖLÇÜMÜ
- FREKANS ÖLÇÜMÜ

IV. FONKSİYON JENERATÖRÜ

BİRİMLER

- (1) Power
- (2) Frekans Düzeltici
- (3) INT/EXT Anahtarı
- (4) Zayıflık
- (5) Giriş Soketi
- (6) SYMM
- (7) VCF Giriş Soketi
- (8) DC Konum Anahtarı
- (9) TTL Çıkış
- (10) Genlik

(11) Çıkış Soketi

(12) Zayıflık

(13) Zayıflık

(14) Dalga Şekli Seçici

(15) Frekans Sıralama

(16) Frekans Sayıcı

Power:

Bu butona basıldığında devreye güç verilir ve makine açılır.

Frekans Düzeltici:

Frekansı 0.03 Hz ile 3MHZ arası düzeltme ayarlama yapar.

INT/EXT Anahtarı :

EXT frekansını ölçer.

Zayıflık :

Giriş sinyalini 20 dB'ye indirir.

Giriş Soketi :

EXT sinyali içindir.

SYMM :

Anahtarı çıkardıktan sonra sinyali simetrik dalga şekline çevirir.

VCF Giriş Soketi :

Ana çıkış sinyalini EXT sinyal ile kontrol etmeye yarar.

DC Konum Anahtarı:

Anahtarı çıkardıktan sonra DC konumunu düzenler.

TTL Çıkış:

TTL çıkış soketi.

Genlik:

Ana çıkışın genliğini ayarlar.

Çıkış Soketi:

Çıkış için kullanılan sokettir.

Zayıflık:

Çıkış sinyalini 40 dB'ye ayarlar.

Zayıflık:

Çıkış sinyalini 20 dB'ye ayarlar.

Dalga Şekli Seçici:

Çıkış dalga şeklini seçer.

Frekans Sıralama:

Frekansı seçer ve ikinci maddedeki gibi düzenler.

Frekans Sayıcı:

Sinyal Frekansını görüntüler.

Ana çıkış:

Güç kaynağı açıldığı anda alet çalışmaya baslar. DC konum anahtarı çıkarılmaz. Frekans sayıcı seçim anahtarı (3.madde) INT konumuna ayarlanır. Dalga şekli seçen anahtar (14. madde) fonksiyon dalga pozisyonunda ve frekans sıralama düğmesi(15. madde) kullanımlı bir sırada olduğu zaman aletin çıkışı dalga şekline uygun hale gelmelidir.

Testere dişli ve pulse dalgalar:

Ne zaman ki dalga şekli anahtarı “triangle wave” veya “square wave” konumunda olursa ve simetri düğmesi çekilirse, potansiyometre testere dişli veya pulse dalgalı bir vaziyet alır. Ters çevirme anahtarı (inversion) çekildiğinde, testere dişli veya pulse dalganın zıtlığı elde edilir.

DC konumu:

Dalga şeklinin genliği 10v pp olduğu ve “DC OFFSET” düğmesi çekilip ayarlandığı zaman, F10V veya F5v değerinden daha güçlü olan DC seviyesi oluşabilir. Eğer dalga şekli genliği 10V pp'den büyük olursa, sınırlandırılır.

VCF:

Sokete (-5v 0v) arası bir giriş sinyali uygulandığı zaman (7. maddedeki soket), ana çıkış (11. maddedeki soket) frekansı giriş sinyali boyunca değişir.

Frekans sayıcı:

EXT butonuna basıldığı zaman (3. madde), alet frekans metre olarak kullanılabilir.

LABORATUAR DENEYLERİ

- DENEY-I** : Seri ve Paralel Bağlı Direnç Devre Uygulamaları
- DENEY-II** : Kirchoff Kanunları ve Doğrusal Dirençler
- DENEY-III** : Düğüm Noktası ve Çevre Akımları Analiz Yöntemleri
- DENEY-IV** : Devre Teoremleri
- DENEY-V** : Maximum Güç Transferi
- DENEY-VI** : RL ve RC Devreleri
- DENEY-VII** : RL ve RC Devrelerinin Doğal Tepkileri
- DENEY-VIII**: RL ve RC Devrelerinin Basamak Tepkileri
- DENEY-IX** : Paralel R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri
- DENEY-X** : Seri R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri
- DENEY-XI** : R-L ve R-C Devrelerinin Geçici Hal Analizi

I. DENEY: Seri ve Paralel Bağlı Direnç Devre Uygulamaları

GİRİŞ: Dirençler devre analizinde kullanılan en temel devre elemanıdır. Ohm Kanunu dirençler üzerinde oluşan potansiyel farkını üzerinden geçen akıma bağlar. Eğer bir direncin akım gerilim grafiği çizilirse ortaya çıkan şeklin bir doğru olduğu görülür. Bu doğrunun eğimi ile direnç değeri arasında matematiksel bir ilişki vardır. Gerilim ve akım kaynakları ise devreye güç verebilen devre elemanlarıdır. İdeal gerilim ve akım kaynakları üzerlerinde tanımlı değeri değiştirmezler. Ayrıca direk olarak akım çekebileceğimiz bir eleman teoriksel olarak var olsa da pratikte devreye direk akım verebilecek bir eleman bulunmamaktadır. Yani gerçek hayatta bir devreyi kurarken akım kaynağı gerekli olursa bunu direk olarak bir elemandan almamız. Bunun için; bazı devre elemanlarını kullanarak yapılmış ve gerilim kaynağından çekilen gerilimi akıma çeviren basit devrelerden yararlanabiliriz.

AMAÇ: Bu deneyin amacı, seri veya paralel bağlı dirençleri gerçek devreler üzerinde denemektir. Bunun için öncelikle uygulanacak devreler için hesaplamalar ön çalışma olarak hazırlanır. Daha sonra bu devreler laboratuarda kurularak deneysel çalışma gerçekleştirilir. Teorik ve deneysel çalışmaların sonuçları bu şekilde karşılaştırılmış olur.

ÖN ÇALIŞMA: Aşağıda deney çalışması olarak verilen devreler için istenen değerlere ait formüller çıkarılacak ve her bir değer hesaplanacaktır. Böylece yapılan hesaplama ile deneyde yapılan ölçümlerden elde edilen değerler karşılaştırılacak ve deney raporunun sonuna bu değerler arasında gözlenen farklılıkların sebepleri ile ilgili yorum yazılacaktır.

DENEY ÇALIŞMASI:

Şekil 1 ile şeması verilen devreyi kurunuz ve istenen ölçümleri alarak Tablo 1'i doldurunuz.

- 1- Devre akımını ölçünüz (mA).
- 2- Tablo 1 'deki devre akımlarını ölçünüz ve kaydediniz.
- 3- Ölçüm sonuçlarını kullanarak toplam devre güç harcamasını hesaplayınız.
- 4- Devre direncini ölçünüz (ohm).
- 5- Devre direncini hesaplayınız (ohm).
- 6- Her bir direncin uçlarındaki gerilimini hesaplayınız (V).
- 7- Her bir direncin uçlarındaki gerilimini ölçünüz ve Tablo 1 'e kaydediniz.
- 8- Her bir dirençten akan akımı hesaplayınız (mA).

9- Her bir dirençten geçen akımı ölçünüz ve Tablo 1 'e kaydediniz.

10- Her bir direncin harcadığı gücü hesaplayınız ve Tablo 1'e kaydediniz.

11- Devrenin harcadığı toplam gücü, dirençlerin harcadığı güçleri hesaplayarak bulunuz ve Tablo 1'e kaydediniz.

Tablo 1

R ₁	R ₂	V ₁	I ₁	V ₂	I ₂	P _{in}	P ₁	P ₂
1K	1K							
1K	2K							
2K	1K							
10K	100							
1K	1M							

12- 12 'ye kadar olan adımları Şekil 2'deki paralel devre için tekrarlayınız ve Tablo 2'ye kaydediniz. Devre direncini ölçerek kaydediniz.

Tablo 2

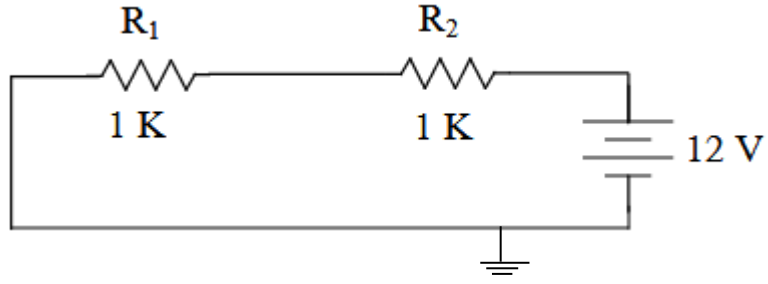
R ₁	R ₂	V ₁	I ₁	V ₂	I ₂	P _{in}	P ₁	P ₂
1K	1K							
1K	2K							
2K	1K							
10K	100							
1K	1M							

13- 12 'ye kadar olan adımları Şekil 3'teki karışık bağlı devre için tekrarlayınız ve Tablo 3'e kaydediniz. Devre direncini ölçerek kaydediniz.

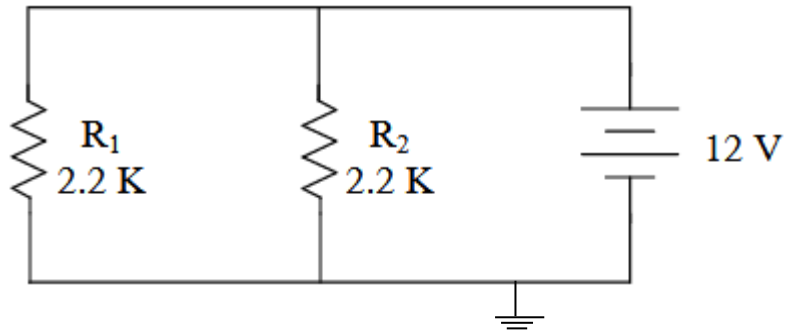
Tablo 3

R ₁	R ₂	I	V ₁	I ₁	V ₂	I ₂	V ₃	I ₃	P _{in}	P ₁	P ₂	P ₃
1K	1K											
1K	2K											
2K	1K											
10K	100											
1K	1M											

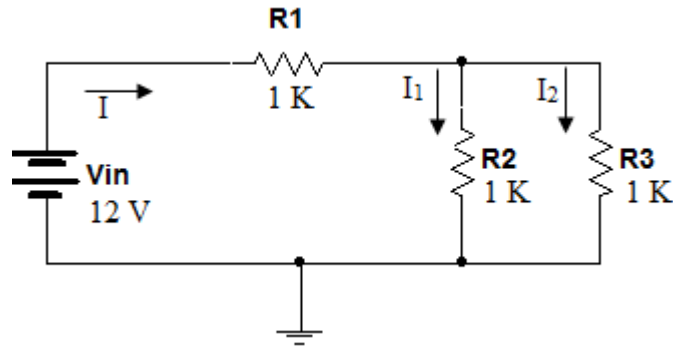
DEVRE ŞEMALARI :

Şekil 1 - Seri Bağlı Devre

Şekil 2 - Paralel Devre

Şekil 3- Karışık Bağlı Devre

SONUÇLAR ve YORUMLAR

1. Seri devrede a) uygulanan gerilim iki katına çıkarıldığı zaman,
b) R_T (devre direnci) üç katına çıkarıldığı zaman,
akım nasıl değişmektedir?
2. Paralel devredeki gerilim kanunu neyi ifade eder?

3. Ölçümlerinizi ve hesaplamalarınızı karşılaştırınız. Farklılıklar varsa nedenlerini açıklayınız.

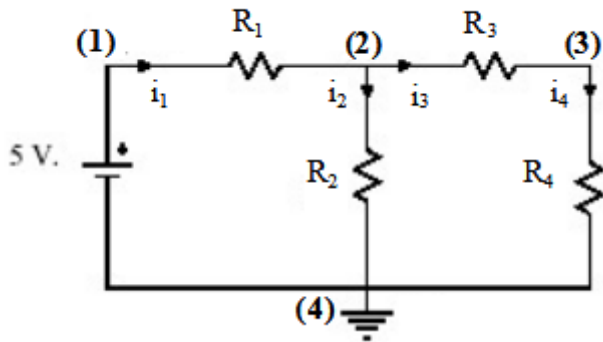
II. DENEY: Kirchoff Kanunları ve Doğrusal Dirençler

GİRİŞ: Bir doğru akım devresinde kapalı bir çevrede üretilen gerilimler toplamı, harcanan gerilimler toplamına eşittir. Bu da Kirchoff'un Gerilimler Kanunu (KVL) olarak adlandırılır. Bir doğru akım devresinde, bir düğüm noktasına gelen akımların toplamı, o düğüm noktasından çıkan akımların toplamına eşittir. Bu ifade de Kirchoff'un Akımlar Kanunu (KCL) olarak adlandırılır.

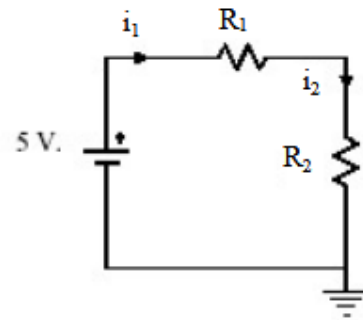
AMAÇ: Bu deneyin amacı, Kirchoff Kanunlarının geçerliliğini deneysel olarak sınamaktır.

ÖN ÇALIŞMA:

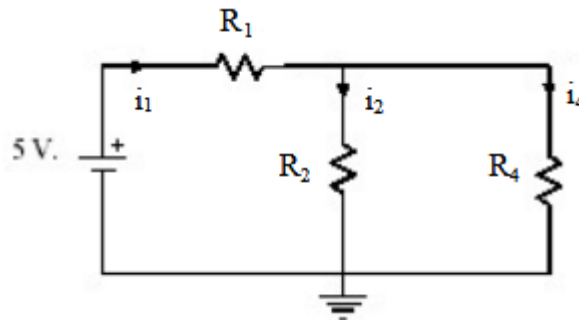
Bu deneyde, dirençler 1 ~ 10 k Ω mertebeleri arasındaki standart direnç değerlerinden 1, 1.2, 1.5, 1.8, 2.2, 3.3, 3.9, 4.7, 5.6, 6.8, 8.2 (Ω) ve bunların 10 katları arasından seçilecektir.

Şekil 1

Şekil 2

Şekil 3

1. Şekil 1'deki devrede, 1~10 k Ω arasında rastgele dirençler seçerek, her elemanın üzerindeki gerilim ve akımları bulunuz. 2 numaralı düğümde KCL (Kirchoff Akımlar Yasası)'yi ve 1-

- 2-3-4-1 düğümünden oluşan kapalı dizide KVL (Kirchhoff Gerilimler Yasası)'yi doğrulayınız. e_1, e_2, e_3 düğüm gerilimlerini bulunuz. V_{R1} ve V_{R3} 'ü düğüm gerilimleri cinsinden bulunuz ve aralarındaki bağlantıyı doğrulayınız.
2. Şekil 2'deki devre gerilim bölücü olarak adlandırılmaktadır. Nümerik değerler kullanmaksızın V_{R2} 'yi kaynak gerilimi, R_1 ve R_2 cinsinden bulunuz. Ön hazırlık 1'deki direnç değerlerini kullanarak V_{R2} 'nin değerini hesaplayınız.
3. Şekil 3'teki devre akım bölücü olarak adlandırılmaktadır. Nümerik değerler kullanmaksızın i_4/i_1 oranını direnç değerleri cinsinden bulunuz. Ön hazırlık 1'deki direnç değerlerini kullanarak bu oranın nümerik değerini bulunuz.

DENEY ÇALIŞMASI:

Direnç değerleri için ön hazırlıkta seçtiğiniz değerleri kullanınız.

1. Ön hazırlıktaki direnç değerlerini kullanarak Şekil 1 'deki devreyi kurunuz. Direnç akım ve gerilimlerini ölçünüz. Düğüm 2 için KCL'yi ve 1-2-3-4-1 kapalı düğüm döngüsü için KVL'yi doğrulayınız. e_1, e_2, e_3 düğüm gerilimlerini ölçünüz. V_{R1} ve V_{R3} direnç gerilim değerlerini ölçünüz. Bu gerilimlerle düğüm gerilimleri arasındaki bağlantıyı doğrulayınız. Ölçülenlerle hesaplananlar arasında farklılık varsa bunu yorumlayınız.
2. Şekil 2 'deki devreyi kurunuz. V_{R2} 'yi ölçünüz. Ölçülenlerle hesaplananlar arasında farklılık varsa bunu yorumlayınız.
3. Şekil 3'teki devreyi kurunuz. i_1 ve i_4 akımlarını ölçerek i_4/i_1 oranını bulunuz. Ölçülenlerle hesaplananlar arasında farklılık varsa bunu yorumlayınız.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

1. Deney bölümünde yaptığınız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Ölçülenlerle hesaplananlar arasında farklılık varsa yorumlarınızı ekleyiniz.

III. DENEY: Dügüm Noktası ve Çevre Akımları Analiz Yöntemleri

GİRİŞ: Dügüm gerilimleri yöntemi hem düzlemsel hem de düzlemsel olmayan devrelere uygulanabilen bir devre analiz yöntemidir. Kirchoff'un akım ve gerilim kanunundan yola çıkarak devrede temel düğümlere gerilim atanması ile devrenin bütün bilinmeyenlerinin çözülmesi amacı ile kullanılır. Çevre akımları yöntemi ise yalnızca düzlemsel devrelere uygulanabilen bir devre analiz yöntemidir. Kirchoff'un akım ve gerilim kanunundan yola çıkarak devrede çevrelerin bulunması ile devrenin bütün bilinmeyenlerinin çözülmesi amacı ile kullanılır.

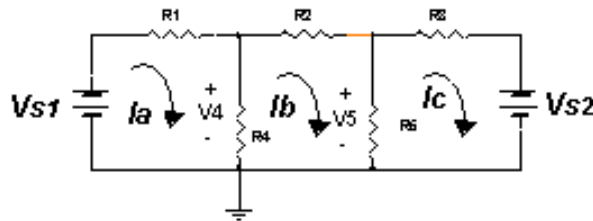
AMAC: Bu deneyin amacı dügüm noktası ve çevre akımları analiz yöntemlerini gerçek devreler üzerinde denemektir. Bunun için öncelikle uygulanacak devreler için hesaplamalar ön çalışma olarak hazırlanır. Daha sonra bu devreler laboratuarda kurularak deneysel çalışma gerçekleştirilir. Teorik ve deneysel çalışmaların sonuçları bu şekilde karşılaştırılmış olur.

ÖN ÇALIŞMA:

- **Dügüm Noktası Analizi Yöntemi**

Şekil 1'de gösterilen devre için dügüm noktası analiz yöntemini uygulayınız. $V_{s1}=20V$ ve $V_{s2}=9.6V$ olsun. Direnç değerleri tabloda verilmiştir.

1. V_4 ve V_5 dügüm noktası gerilimlerini bulunuz.
2. I_1, I_2, I_3, I_4 ve I_5 kol akımlarını birinci adımda bulduğunuz dügüm noktası gerilimleri ve gerilim kaynaklarının değerlerini kullanarak bulunuz.
3. Gerilim kaynaklarının devreye güç verip vermediklerini belirleyiniz.

Şekil 1

- **Çevre Akımları Yöntemi**

Şekil 1'de gösterilen devre için çevre akımları analiz yöntemini uygulayınız. $V_{s1}=20V$ ve $V_{s2}=9.6V$ olsun. Direnç değerleri tabloda verilmiştir.

1. I_a , I_b , ve I_c çevre akımlarını bulunuz.
2. I_1 , I_2 , I_3 , I_4 ve I_5 kol akımlarını birinci adımda bulduğunuz çevre akımları değerlerini kullanarak bulunuz.
3. Gerilim kaynaklarının devreye güç verip vermediklerini belirleyiniz.

DENEY ÇALIŞMASI:

Şekilde gösterilen devre şemasını tabloda verilen direnç değerleri için kurunuz. Devre üzerinden V_4 ve V_5 düğüm noktası gerilimleri ile I_1 , I_2 , I_3 , I_4 ve I_5 kol akımlarını ölçünüz. Teorik hesaplamada bulduğunuz değerler ile deneysel çalışma sonucunda elde ettiğiniz değerleri karşılaştırınız. Farklılıklar varsa, yorumlayınız.

Tablo 1. Direnç değerleri

Dirençler	Değerler
R_1	2k Ω
R_2	5k Ω
R_3	2k Ω
R_4	20k Ω
R_5	10k Ω

Bu ölçümleri elde edebilmek için gerekli Pspice'da oluşturduğunuz devrenin şeklini çiziniz.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

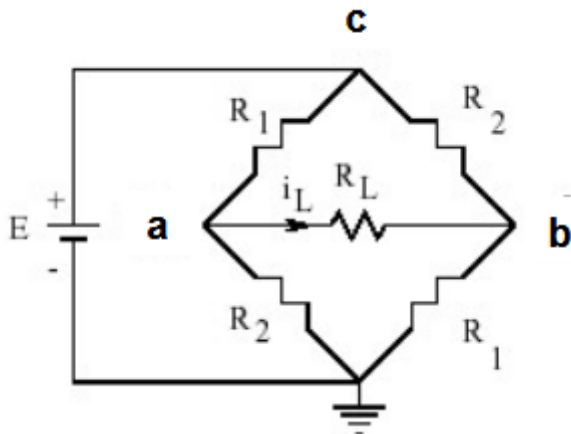
1. Deney bölümünde yaptığınız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

IV. DENEY: Devre Teoremleri

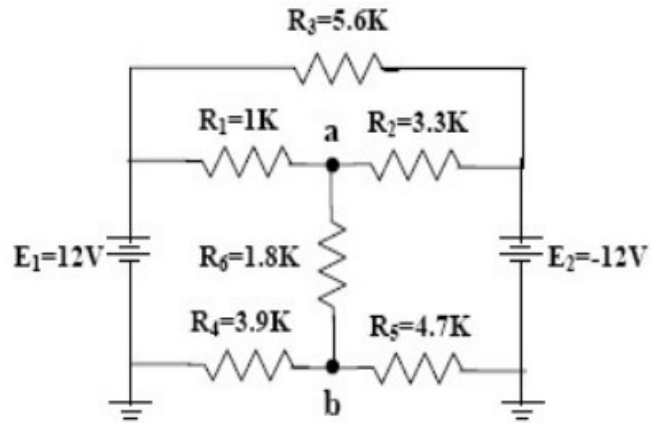
GİRİŞ: Bu deneyde, Düğüm Denklemleri, Thevenin & Norton Teoremleri ve Süperpozisyon yöntemleri incelenecektir. Bir elektrik devresi, herhangi iki noktasına göre bir akım kaynağı ve buna paralel bağlı bir dirençle gösterilebilir. Elde edilen devreye Norton Eşdeğeri denir. Devrenin belirlenen iki noktasının kısa devre edilmesi halinde buradan geçecek akım değeri; Norton eşdeğerindeki akım kaynağındaki akımın değeridir. Eşdeğer devredeki akım kaynağının değeridir. Eşdeğer direnç bulunurken, devredeki gerilim kaynakları kısa devre, akım kaynakları ise kısa devre kabul edilir. Thevenin ve Norton eşdeğer devreleri, devrenin içerisinde çok bir devrenin iki ucu arasında görülen davranış tarzıyla ilgilendiğimiz zaman faydalanabileceğimiz yöntemlerden ikisidir. Thevenin ve Norton eşdeğerleri hiçbir zaman söz konusu devrenin mutlak eşdeğerini vermez. Yalnızca devreye iki ucundan baktığımızda görülen eşdeğerini verir. Bundan dolayı söz konusu devrenin herhangi bir noktasındaki akım ve gerilimlerle ilgilenmekten çok devrenin çıkış uçlarındaki eşdeğeriyle ilgilenir.

AMAÇ: Bu deneyin amacı Düğüm Denklemleri, Thevenin & Norton Teoremleri ve Süperpozisyon yöntemlerinin geçerliliğini deneysel olarak incelemektir. Bunun için öncelikle uygulanacak devreler için hesaplamalar ön çalışma olarak hazırlanır. Daha sonra bu devreler laboratuarda kurularak deneysel çalışma gerçekleştirilir. Teorik ve deneysel çalışmaların sonuçları bu şekilde karşılaştırılmış olur.

ÖN ÇALIŞMA:

Şekil 1.

Şekil 2.

1. Şekil 1'deki devrede,
 - a) a ve b düğümlerindeki gerilimler (V_a ve V_b) ile kaynak gerilimi (E) arasındaki bağıntıyı dirençlere herhangi bir değer vermeden bulunuz.
 - b) $R_1=1.5 \text{ k}\Omega$, $R_2=1.8 \text{ k}\Omega$ ve $R_3=1 \text{ k}\Omega$ değerleri için V_a ve V_b gerilimleri ile i_L akımını E cinsinden bulunuz.
2. Şekil 1'deki devrede ön hazırlık 1b'de verilen direnç değerlerini kullanarak $E=12 \text{ V}$ için düğüm a ve b' den görülen Thevenin ve Norton eşdeğer devrelerini bulunuz (Eşdeğer devrelere R_L direnci dahil edilmeyecektir). Elde ettiğiniz eşdeğer devreleri kullanarak i_L akımını hesaplayınız.
3. Şekil 2' deki devrede süperpozisyon yöntemini kullanarak, a ve b düğümlerindeki gerilimleri ve R_6 direncinin akımını bulunuz.

DENEY ÇALIŞMASI:

1. Şekil 1'deki devreyi, ön hazırlık 1' de verilen direnç değerleri ile kurunuz. Kaynak gerilimi olarak -7.5 V ile $+7.5 \text{ V}$ arasında 4 farklı DC gerilim uygulayarak a ve b düğümlerindeki gerilimler ile yük akımını (i_L) ölçüp Tablo 1' i doldurunuz. Ölçülen ve hesaplanan değerleri karşılaştırıp aradaki farklılıkları ve elde ettiğiniz sonuçları yorumlayınız.

Tablo 1

E	Ölçülen Değerler			Hesaplanan Değerler		
	V_a	V_b	i_L	V_a	V_b	i_L

2. Şekil 1'deki devreyi ön hazırlık 1b'deki direnç değerleri ve $E=12 \text{ V}$ ile kurunuz. a ve b düğümleri arasındaki V_{ab} açık devre gerilimini, i_{sc} kısa devre akımını (R_L kısa devre olduğundaki i_L akımı), a ve b düğümlerinden görülen Thevenin eşdeğer direncini ve i_L akımını ölçünüz. Ölçülen ve hesaplanan değerleri karşılaştırıp aradaki farklılıkları ve elde ettiğiniz sonuçları yorumlayınız.
3. Şekil 2'deki devrede,

- a) E_1 'i kısa devre yapıp a ve b düğümlerinin gerilimlerini ve R_6 direncinin akımını ölçünüz.
- b) E_2 'yi kısa devre yapıp aynı işlemleri tekrarlayınız.
- c) E_1 ve E_2 'yi kullanarak aynı işlemleri tekrarlayınız.
- d) Hesaplanan ve ölçülen değerleri karşılaştırıp aradaki farklılıkları ve elde ettiğiniz sonuçları yorumlayınız.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

1. Deney bölümünde yaptığınız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

V. DENEY: Maximum Güç Transferi

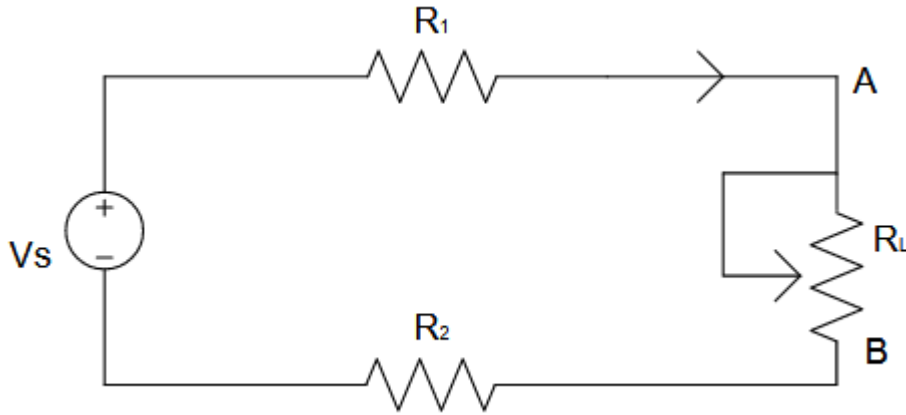
GİRİŞ: İç dirence sahip herhangi bir kaynaktan bir yüke maksimum güç transferi yapılabilmesi için yük empedansı, kaynak iç empedansının kompleks eşleniği olmalıdır. Buna maksimum güç transferi teoremi denir.

AMAÇ: Bu deneyin amacı, maksimum güç transferi teoreminin gerçekliğini deneysel olarak kanıtlamaktır.

ÖN ÇALIŞMA:

Laboratuara gelmeden önce deney çalışmasını Pspice benzetim (simülasyon) programı yardımı ile gerçekleyiniz.

DENEY ÇALIŞMASI :

Şekil 1. Maksimum güç transferi teoremi uygulama devresi

1. Kaynak çıkışına farklı değerlikte dirençler bağlayarak bu dirençler üzerinden akan akımları okuyarak kaynak iç direncini hesaplayınız.
2. Şekil 12’de verilen devreyi değerleri $R_1=R_2=3,3k\Omega$, $R_L=100k\Omega$; $V_S=5V$ ile kurunuz.
3. R_L direncini kaynak direncine, kaynak direncinin altındaki ve üzerindeki değerlere ayarlayarak her bir R_L direnci için akım ve gerilim değerlerini ölçerek Tablo 1’e kaydediniz.
4. Her bir R_L değeri için direnç üzerinde harcanan gücü hesaplayarak, direnç değerine bağlı olarak yüke aktarılan gücün değişimini gösteren grafiği çiziniz.

Tablo 1.

Yük Direnci RL (Ohm)	Yük Akımı (mA)	Yük Gerilimi (V)	Güç (mW)
470			
1000			
3500			
4500			
5500			
6500			
7500			
8500			
9500			
10500			
20000			
50000			
100000			

SONUÇLAR ve YORUMLAR

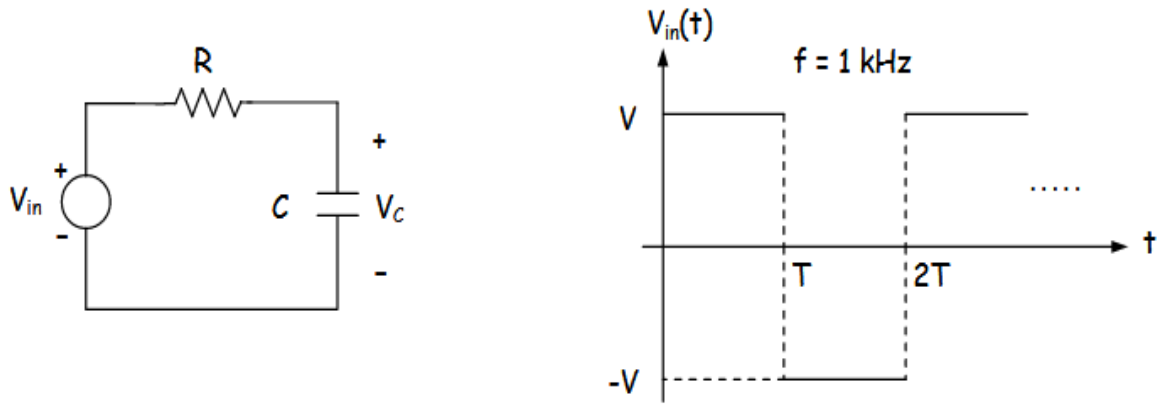
1. Deneyin “Ön Hazırlık” aşamasında elde edilen benzetim sonuçlarıyla laboratuarda elde edilen sonuçları karşılaştırınız, farklılık varsa yorumlayınız.

VI. DENEY: RL ve RC Devreleri

AMAÇ: Burada basit birer RC ve RL devreleri ele alınarak, bunların basamak ve kare dalga kaynaklarıyla uyarılması halinde çözümlerinin ne olduğu incelenecektir.

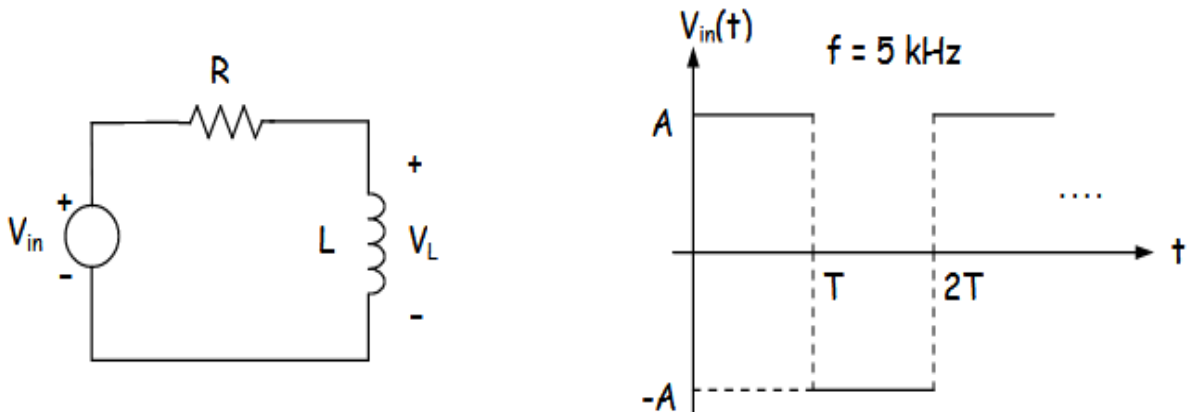
ÖN ÇALIŞMA:

1. Şekil 1'deki devrede, τ devrenin zaman sabiti olmak üzere $T = 10\tau$, $T = \tau$ ve $T = \tau / 10$ olacak şekilde R değerlerini bulunuz. ($C = 100 \text{ nF}$ kullanılacaktır)

Şekil 1.

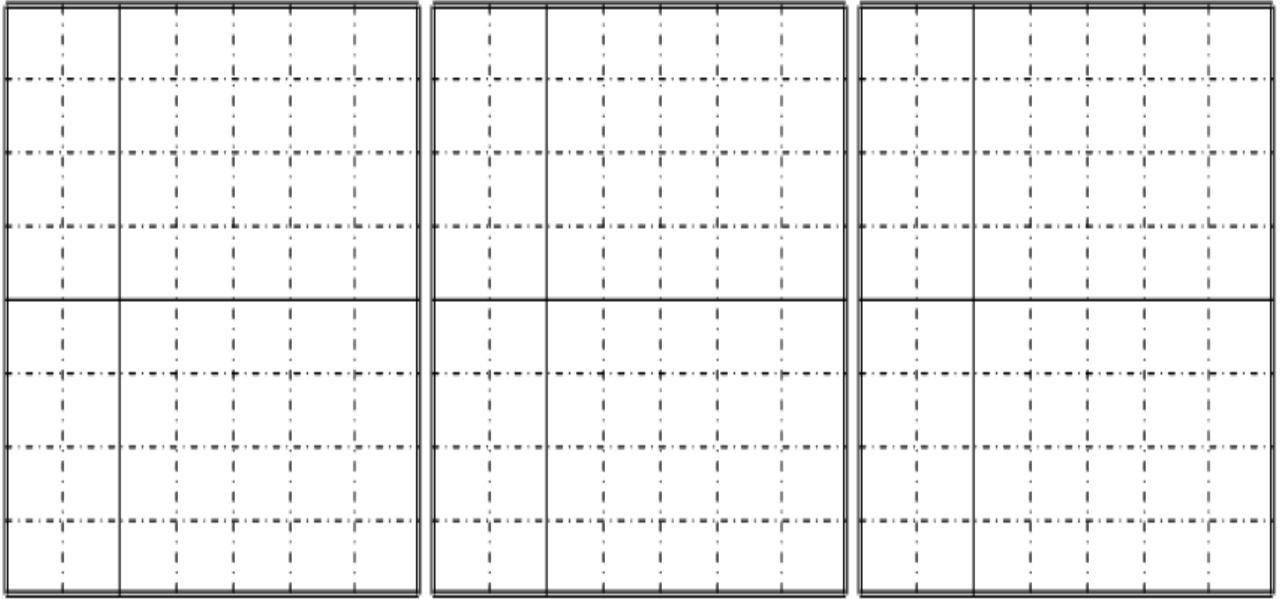
2. Şekil 2'deki devrede,
 - a) τ devrenin zaman sabiti olmak üzere $T = 10\tau$, $T = \tau$ ve $T = \tau / 10$ olacak şekilde R değerlerini bulunuz. ($L = 33 \text{ mH}$ kullanılacaktır).
 - b) Giriş kaynağının genliğini (A , $-A$) kısa devre akımı 15 mA olacak şekilde belirleyiniz.

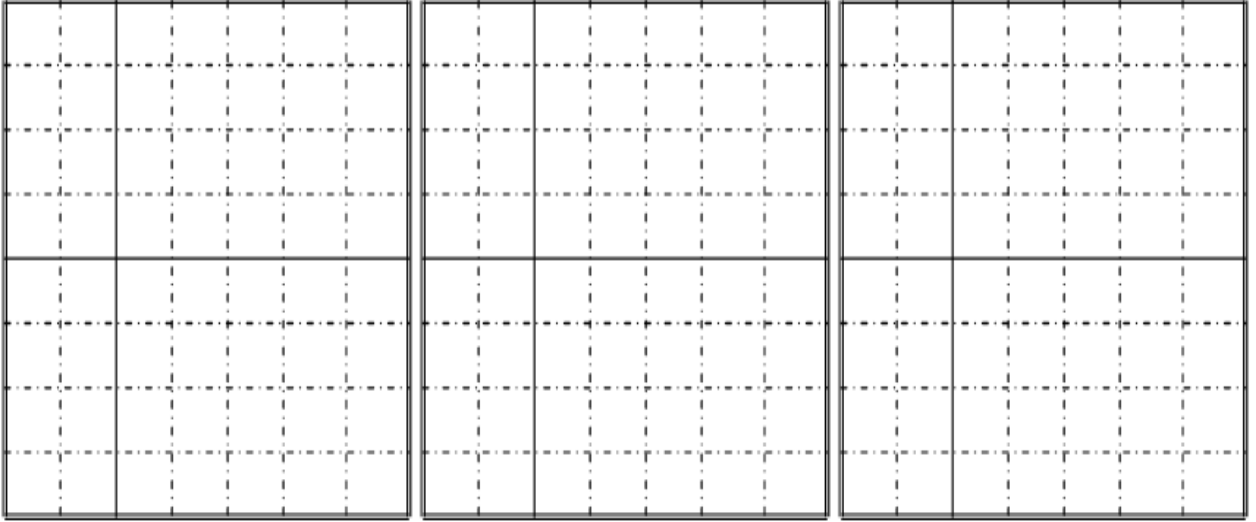
Şekil 2.

DENEY ÇALIŞMASI :

1. Şekil 1'deki devreyi ön hazırlık kısmında istenen ilk zaman sabiti için hesaplanan eleman değerleriyle kurunuz.
2. Devrenin girişine Şekil 1'de görülen AC işaretini uygulayınız. (İşaretin frekansı 1 kHz'dir)
3. V_C ve V_R işaretlerinin değişimlerini osiloskopun iki kanalını da (CH I ve CH II) kullanarak aynı anda gözlemleyiniz.
4. Bu işlemleri diğer zaman sabitleri için bulunan elemanlarla tekrarlayınız.
5. Elde ettiğiniz sonuçları aşağıdaki şablonlara ölçekli olarak çiziniz.

6. Şekil 2'deki devreyi ön hazırlık kısmında istenen ilk zaman sabiti için hesaplanan eleman değerleriyle kurunuz. (L seçilen değerde kalacak, değiştirilmeyecektir.)
7. Devrenin girişine Şekil 2'de görülen AC işaretini uygulayınız. (İşaretin frekansı 5 kHz'dir)
8. V_L ve V_R işaretlerinin değişimlerini osiloskopun iki kanalını da (CH I ve CH II) kullanarak aynı anda gözlemleyiniz.
9. Bu işlemleri diğer zaman sabitleri için bulunan elemanlarla tekrarlayınız.
10. Elde ettiğiniz sonuçları aşağıdaki şablonlara ölçekli olarak çiziniz.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

Şekil 1’de verilen devre için yapılan deneyler ele alınarak,

1. Elde ettiğiniz sonuçlar ile hesaplamalarınızda kullandığınız eleman değerleriyle elde edilmesi gereken sonuçlar arasında farklılık varsa; bunun olası sebepleri neler olabilir? Yorumlayınız.
2. Herhangi bir anda V_C ve V_R işaretlerinin toplamı ne olmalıdır? Elde ettiğiniz işaretlerden bu değeri elde ederek, olması gereken durumla karşılaştırınız. Eğer farklılık gözleniyorsa sebebi ne olabilir? Yorumlayınız.
3. Elde ettiğiniz sonuçlara göre bu devre ne amaçla kullanılabilir?

Şekil 2’de verilen devre için yapılan deneyler ele alınarak,

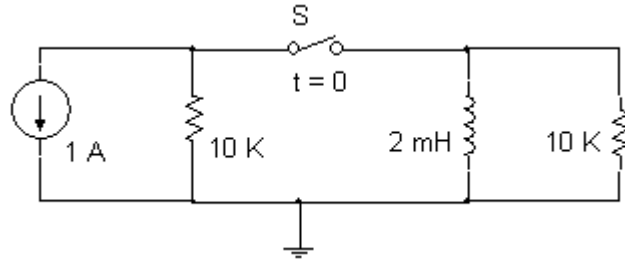
4. Elde ettiğiniz sonuçlar ile hesaplamalarınızda kullandığınız eleman değerleriyle elde edilmesi gereken sonuçlar arasında farklılık varsa; bunun olası sebepleri neler olabilir? Yorumlayınız.
5. Deneyin ilk kısmında gözlemlediğiniz V_C işareti ile ikinci kısımda gözlemlediğiniz V_L işaretlerini karşılaştırınız. Aralarındaki benzerlik ya da farklılıkları nedenleriyle yorumlayınız.
6. Elde ettiğiniz sonuçlara göre bu devre ne amaçla kullanılabilir?

VII. DENEY: RL ve RC Devrelerinin Doğal Tepkileri

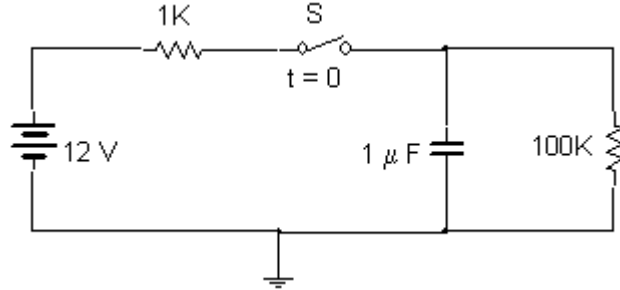
GİRİŞ: RL ve RC devrelerinin doğal tepkileri bulunurken, önce kapasitör veya endüktör bir akım veya gerilim kaynağına bağlanarak şarj edilir daha sonra kaynak devreden çıkarılarak enerji depo eden devre elemanı bir direnç üzerinden deşarj edilir.

AMAÇ: Bu deneyin amacı RL ve RC devrelerinin DC gerilim altında davranış şekillerini incelemektir. Bu deneyde bilinmeyen devre parametrelerinin tespiti için uygulamaya yönelik tekniklere giriş yapılacaktır.

ÖN ÇALIŞMA:

Şekil 1. RL Uygulama Devresi

Şekil 2. RC Uygulama Devresi

Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterilen devrelerdeki S anahtarlarının çok uzun zamandır kapalı konumda oldukları ve ($t = 0$) anında anahtarların açıldıkları varsayılmaktadır.

- RL devresi için,
 1. ($t = 0^-$) için bobin üzerindeki gerilim ve akım değerlerini bulunuz.
 2. ($t > 0$) için zaman sabitini hesaplayınız.
 3. ($t > 0$) için bobin üzerindeki gerilim ve akım ifadelerini yazınız.

- RC devresi için,
 1. ($t=0^-$) için kondansatör üzerindeki gerilim ve akım değerlerini bulunuz.
 2. ($t > 0$) için zaman sabitini hesaplayınız.
 3. ($t > 0$) için kondansatör üzerindeki gerilim ve akım ifadelerini yazınız.

DENEY ÇALIŞMASI :

RL Devresi

1. Şekil-1'de gösterilen devre şemasını kurunuz. Kurduğunuz Pspice devre şemasını çiziniz.
2. Bobin üzerindeki gerilim değişimini osiloskop kullanarak ve akım değişimini ampermetre kullanarak gözlemleyiniz.
 1. Osiloskop ekranında gördüğünüz gerilim-zaman grafiğini milimetrik kağıda çiziniz.
 2. Elde ettiğiniz akım değerlerini akım-zaman grafiği olarak milimetrik kağıda çiziniz.
 3. Zaman sabitini gerilim grafiğinden bulunuz ve teorik değeri ile karşılaştırınız.

RC Devresi

4. Şekil 2'de gösterilen devre şemasını kurunuz.
5. Kondansatör üzerindeki gerilim değişimini osiloskop kullanarak ve akım değişimini ampermetre kullanarak gözlemleyiniz.
6. Osiloskop ekranında gördüğünüz gerilim-zaman grafiğini milimetrik kağıda çiziniz.
7. Elde ettiğiniz akım değerlerini akım-zaman grafiği olarak milimetrik kağıda çiziniz.
8. Zaman sabitini gerilim grafiğinden bulunuz ve teorik değeri ile karşılaştırınız.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

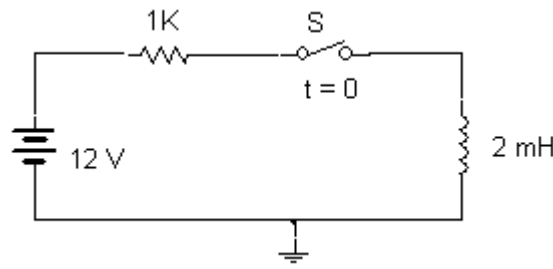
1. Deney bölümünde yaptığımız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

VIII. DENEY: RL ve RC Devrelerinin Basamak Tepkileri

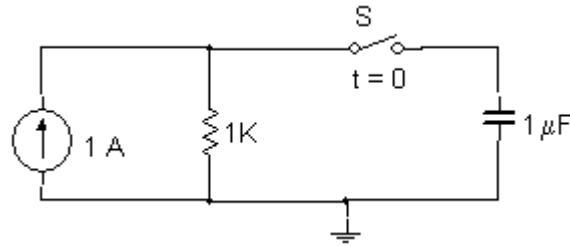
GİRİŞ: RL ve RC devrelerinin basamak tepkileri, DC gerilim veya akım kaynağının ani olarak devreye verilmesiyle elde edilen tepkidir.

AMAÇ: Bu deneyin amacı RL ve RC devrelerinin DC gerilim altında davranış şekillerini incelemektir. Bu deneyde bilinmeyen devre parametrelerinin tespiti için uygulamaya yönelik tekniklere giriş yapılacaktır.

ÖN ÇALIŞMA:

Şekil 1. RL Uygulama Devresi

Şekil 2. RC Uygulama Devresi

Şekil 1 ve Şekil 2’de gösterilen devrelerdeki S anahtarlarının çok uzun zamandır açık konumda oldukları ve ($t = 0$) anında anahtarların kapalı konuma getirildikleri varsayılmaktadır.

1. RL devresi için,

- ($t = 0^-$) için bobin üzerindeki gerilim ve akım değerlerini bulunuz.
- ($t > 0$) için zaman sabitini hesaplayınız.
- ($t > 0$) için bobin üzerindeki gerilim ve akım ifadelerini yazınız.

2. RC devresi için,

- ($t = 0^-$) için kondansatör üzerindeki gerilim ve akım değerlerini bulunuz.
- ($t > 0$) için zaman sabitini hesaplayınız.

f. ($t > 0$) için kondansatör üzerindeki gerilim ve akım ifadelerini yazınız.

DENEY CALIŞMASI:

RL Devresi

1. Şekil 1’de gösterilen devre şemasını kurunuz.
2. Bobin üzerindeki gerilim değişimini osiloskop kullanarak ve akım değişimini ampermetre kullanarak gözlemleyiniz.
3. Osiloskop ekranında gördüğünüz gerilim-zaman grafiğini milimetrik kağıda çiziniz.
4. Elde ettiğiniz akım değerlerini akım-zaman grafiği olarak milimetrik kağıda çiziniz.
5. Zaman sabitini gerilim grafiğinden bulunuz ve teorik değeri ile karşılaştırınız.

RC Devresi

1. Şekil 2’de gösterilen devre şemasını kurunuz.
2. Kondansatör üzerindeki gerilim değişimini osiloskop kullanarak ve akım değişimini ampermetre kullanarak gözlemleyiniz.
3. Osiloskop ekranında gördüğünüz gerilim-zaman grafiğini milimetrik kağıda çiziniz.
4. Elde ettiğiniz akım değerlerini akım-zaman grafiği olarak milimetrik kağıda çiziniz.
5. Zaman sabitini gerilim grafiğinden bulunuz ve teorik değeri ile karşılaştırınız.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

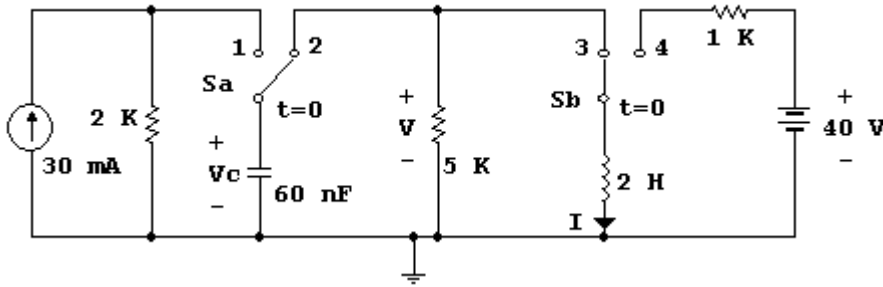
1. Deney bölümünde yaptığınız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

IX. DENEY: Paralel R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri

AMAÇ: Bu deneyin amacı RLC devrelerinin DC gerilim altında tabi ve birim basamak tepkilerini incelemektir. Bu deneyde bilinmeyen devre parametrelerinin tespiti için uygulamaya yönelik teknikler kullanılacaktır.

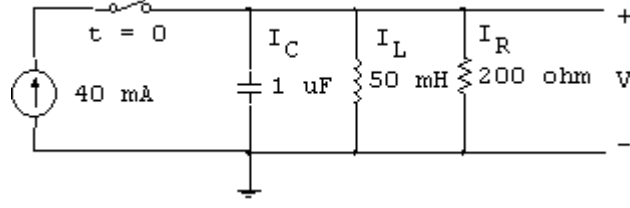
ÖN ÇALIŞMA:

- Şekil 1’de gösterilen devredeki anahtarlardan çok uzun zamandır Sa anahtarının “1” konumunda ve Sb anahtarının “4” konumunda olduğu varsayılmaktadır. ($t = 0$) anında Sa anahtarının “2” ve Sb anahtarının “3” konumuna getirildiği varsayılmaktadır.
 - V_C , I nin başlangıç değerlerini bulunuz. ($t = 0^-$)
 - $t > 0$ için karakteristik fonksiyonun köklerini bulunuz.
 - Devrenin tepki türünü bulunuz.
 - $v(t)$ fonksiyonunu bulunuz. ($t \geq 0$)

Şekil 1. RLC Uygulama Devresi-I

- Şekil 2’de gösterilen devredeki anahtarın çok uzun zamandır açık konumda olduğu ve ($t = 0$) anında anahtarın kapalı konuma getirildiği varsayılmaktadır.
 - I_C , I_L ve I_R akımlarının başlangıç değerlerini bulunuz. ($t = 0^+$)
 - Karakteristik fonksiyonun köklerini bulunuz.
 - V , I_C , I_L ve I_R fonksiyonlarını bulunuz ve grafiklerini çiziniz. ($t \geq 0$)
 - Devrenin tepkisinin türünü bulunuz.

Şekil 2. RLC Uygulama Devresi-II

DENEY ÇALIŞMASI:

1. Ön çalışmada verilen Şekil 1 ve Şekil 2 devreleri için a-d basamaklarını gerçekleştiriniz.

ACIKLAMA :

Tüm grafikler milimetrik kağıtlara çizilecektir.

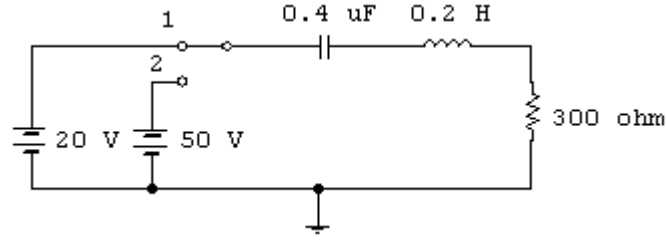
SONUÇLAR ve YORUMLAR

1. Deney bölümünde yaptığınız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

X. DENEY: Seri R-L-C Devresinin Tabi ve Birim Basamak Tepkileri

AMAÇ: Bu deneyin amacı seri RLC devrelerinin DC gerilim altında tabi ve birim basamak tepkilerini birlikte incelemektir. Bu deneyde bilinmeyen devre parametrelerinin tespiti için uygulamaya yönelik teknikler kullanılacaktır.

ÖN ÇALIŞMA:

Şekil 1. RLC Uygulama Devresi

Şekil 1’de gösterilen devredeki anahtarın çok uzun zamandır “1” konumunda olduğu ve ($t = 0$) anında anahtarın “2” konumuna getirildiği varsayılmaktadır.

1. V_C , V_L ve V_R gerilimlerinin başlangıç değerlerini bulunuz. ($t = 0^+$)
2. Karakteristik fonksiyonun köklerini bulunuz.
3. I_C , V_C , V_L ve V_R fonksiyonlarını bulunuz ve grafiklerini çiziniz. ($t \geq 0$)

DENEY ÇALIŞMASI:

1. Ön çalışmada verilen devre için 1-3 nolu basamakları gerçekleştiriniz.

ACIKLAMA :

Tüm grafikler milimetrik kağıtlara çizilecektir.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

1. Deney bölümünde yaptığımız bütün işlemleri ve ölçümleri rapor ediniz. Yorumlarınızı ekleyiniz.
2. Devrenin teorik hesaplarını yaparak ölçümlerle karşılaştırınız.

XI. DENEY: R-L ve R-C Devrelerinin Geçici Hal Analizi

AMAÇ: Akım ve gerilim depolayan bobin ve kondansatör elemanlarının doğru akım ve kare dalgaya karşı zaman bölgesi davranışlarının incelenmesi.

ÖN ÇALIŞMA:

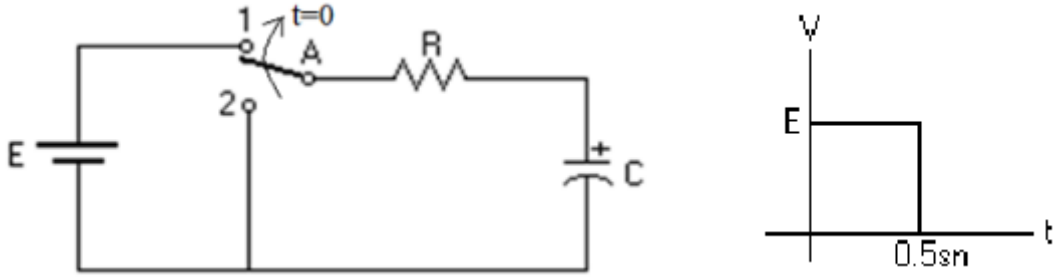
1. Şekil 1’de verilen devrede $R=10k\Omega$, $C=100\mu F$ olmak üzere devreye $0.5sn$ ’lik bir darbe uygulandıktan $3sn$ sonra $V_C=1V$ yapacak E gerilimini hesaplayınız. Bulduğunuz E değeri ile Şekil 2 için zaman sabitini bulunuz. A anahtarı kapatıldığı $t=0$ anından itibaren kondansatörden akan akımın ve kondansatör geriliminin zaman göre ifadelerini hesaplayınız. Ölçekli olarak çiziniz.
2. Şekil 2’de verilen devrede $E=10V$, $R=2.2k\Omega$ ve $L=47mH$ olmak üzere zaman sabitini bulunuz. A anahtarı kapatıldığı $t=0$ anından itibaren bobinden akan akımın ve bobin geriliminin zaman göre ifadelerini hesaplayınız. Ölçekli olarak çiziniz.

ACIKLAMA:

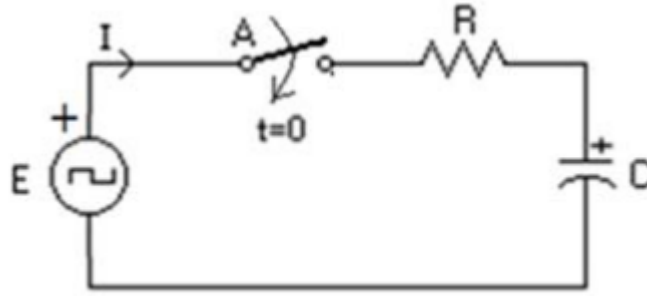
Osiloskopta devrenin DC cevabını (geçici durum analizini) görmek zor olduğundan deneyde kare dalga kullanılacaktır. Kare dalga ile anahtarı 1 konumu ile 2 konumu arasında anahtarlama işlemi periyodik olarak gerçekleştirilecektir. Deneyde sinyal jeneratörü ile frekansı ve genliğini kendimizin belirleyebileceği bir kare dalga girişi için devrenin cevabını inceleyebiliriz.

DENEY ÇALIŞMASI:

1. Şekil 1’deki devreyi $R=10k\Omega$, $C=100\mu F$ olmak üzere devreye $0.5sn$ ’lik bir darbe uygulandıktan $3sn$ sonra $V_C=1V$ yapacak E gerilimi ile kurunuz.
 - a. Daha sonra aynı gerilim değeri ile devreyi Şekil 2’de verilen şekle dönüştürünüz.
 - b. Osilatörü istediğiniz bir frekans ve genliğe ayarlayınız.
 - c. Devredeki kondansatör ve direnç elemanı üzerindeki gerilimleri osiloskop yardımıyla gözlemleyiniz. Osiloskop ekranında gözlemlediğiniz kare dalganın, kondansatör ve direnç elemanları üzerindeki gerilimlerinin değişimlerini deney raporuna ölçekli olarak üst üste çiziniz.

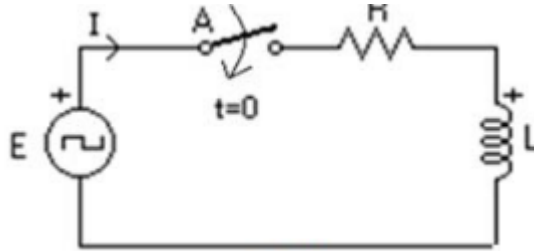
Şekil 1.

Şekil 2.

2. $E=10V$, $R=2.2k\Omega$ ve $L=47mH$ ile Şekil 3'teki devreyi kurunuz.

- Osilatörü istediğiniz bir frekans ve genliğe ayarlayınız.
- Devredeki Endüktans ve Direnç elemanı üzerindeki gerilimleri osiloskop yardımıyla gözlemleyiniz. Osiloskop ekranında gözlemlediğiniz kare dalga, Endüktans ve Direnç elemanları üzerindeki gerilim değişimlerini deney raporuna ölçekli olarak üst üste çiziniz.

Şekil 3.

SONUÇLAR ve YORUMLAR

- Ön çalışmada hesaplayarak çizdirdiğiniz kondansatörün çıkış gerilimi ile deneysel olarak elde ettiğiniz çıkış gerilimini karşılaştırınız.
- Ön çalışmada hesaplayarak çizdirdiğiniz bobin çıkış gerilimi ile deneysel olarak elde ettiğiniz çıkış gerilimini karşılaştırınız.

3. Deney alışması 1c' deki giriş gerilimi ile çıkış gerilimi arasındaki faz farklarını yorumlayınız